

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
6/2016
13. február 2016

Cena 0,50 €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

MATICA V BRATISLAVE
SA OTVÁRA MLÁDEŽI
Strana 4.

TICHÝ KOMPLOT
S NÁZVOM TTIP
Strana 5.

VELVYSLANEC Š. DERMAKU
EXKLUZÍVNE PRE SNN
Strana 6. - 7

PROFESOR JOZEF MISTRÍK -
ČARODEJNÍK DOROZUMIEVANIA
Strana 10.

METROPOLOU VÝCHODU
VEJE VIETOR NEVDĀKU
Strana 11.

SLOVO O SLOVENSKU

Predvolebná kampaň lomcuje reklamným priestorom na Slovensku. Po niekoľkých rokoch vidíme, aké nové reklamné postupy kto a ako nasadil. Zrazu nás oslovujú politici dôverne krstnými menami. Zdôverujú sa, ako nemôžu spať, kým nepresedia, aby sme platili menej tam či onam.

Na Slovensku je vyše pol milióna živnostníkov. Je jasné, že pre mnohých je to len východisko z núdze. Na Slovensku je vyše milióna dôchodcov. A mnohí z nich už nemajú ani to východisko z núdze. Už teraz je zrejme, že budúci dôchodcovia si budú musieť na dôchodok ušetriť. Ale mnohí nevedia ako. Odborné médiá sa dohadujú, či „vonku“ robí štvrt milióna ľudí alebo až tristo tisíc. V každom prípade je to v našich dejinách jedna z najväčších vln odchodu za prácou, tentoraz „návrät do Európy“ v jednom spoločnom priestore.

Ale aj tak sa situácia opakuje, vyludňujú sa alebo bez práce sú celé oblasti. „Návrat“ do Európy sme si asi predstavovali inak. Predovšetkým sa ukázalo, že úloha štátu nijako nezanikla. Naopak, v mnohých oblastiach vzrástla. Štátne výdavky, ich podiel na tvorbe HDP sú dôležité. Hneď niekoľko povolaní sa dovoľáva štátu, hoci by ich problémy mala riešiť samospráva, ale nejde to.

Pre mnohých padla ideológia, že každý sa musí o seba postarať sám. Padla aj ideológia o škodlivosti štátu ako zlého hospodára, osobitne o škodlivosti slovenského štátu. Dali sme si v podstate za predľavovskej éry privatizovať zdravotníctvo tak, že teraz požadujeme od štátu, aby ťahal gaštany z ohňa chaosu. Kým jeho autori sú buď poradcovia v Ukrajine, alebo kdesi v Karibiku. Ešte aj televízny formát Milujem Slovensko, pri ktorom sa uvoľníme a oddýchame si od škriepok, je prevzatý. Majú ho aj Česi či Rusi. Pravda, milujú Česko či Rusko. Nemusíme milovať Slovensko doslova, ale ako Slováci musíme urobiť niečo spolu - držať spolu a nenechať sa rozdeľovať. Predsa sme to už neraz dokázali.

Dušan D. KERNÝ

R - 2016006

Matica bude hospodáriť s ročnými výdavkami na úrovni dva milióny eur Podpora vedy a matičných odborov

Pavol JAVORSKÝ - Foto: archív SNN

Členovia výboru Matice slovenskej (MS) na svojom ostatnom zasadnutí 6. februára schválili rozpočet Matice slovenskej na rok 2016. Príjmy matičiari predpokladajú na úrovni 1 758 tisíc eur a výdavky na úrovni až 2 011 tisíc eur. Deficit vo výške 253 tisíc eur vykryjú zo zostatku z príjmov roku 2015, ktoré sú vo výške cez 400 tisíc eur. „Základom rozpočtu je účelová dotácia od Ministerstva kultúry SR vo výške 1 494 tisíc eur. Vlastné príjmy Matice slovenskej predpokladáme na úrovni 140 tisíc eur, podporu z grantov na úrovni 50 tisíc eur. Vzhľadom na hospodársky výsledok tlačiarne Neografia, a. s., nepočíta Matica ani tento rok s vyplatením dividend,“ priblížil základné čísla rozpočtu správca MS Maroš Smolec.

„Pre takýto návrh rozpočtu je pozitívne to, že oproti minulým rozpočtovým obdobiam nemá MS nesplatené záväzky. S týmito sa MS vysporiadala v rokoch 2014 a 2015. Výhľadovo do ďalších rozpočtových období MS bude pokračovať v znižovaní rozpočtového schodku, a to buď zvyšovaním príjmov - najmä dividend z Neografie, a. s., a Vydavateľstva Matice slovenskej, s. r. o., alebo naopak - ďalším znižovaním nákladov, čo však už reálne nie je možné bez nutnosti výrazne obmedziť činnosť jedného projektu Matice slovenskej alebo obmedziť tzv. neštátne výdavky ustanovizne,“ uviedol v komentári rozpočtu riaditeľ Finančného útvaru MS J. Gustiňák.

NUTNOSŤ DIVIDEND

V diskusii správca M. Smolec uviedol, že Matica je schopná fungovať a plniť si svoje zverené úlohy štátom s výdavkami aj pod dva milióny eur. Reštrukturalizácia a znižovanie nákladov teda bude pokračovať aj v tomto roku. Z východísk je totiž zrejme, že Matica potrebuje okrem vlastných príjmov z prenájmov a podnikateľskej činnosti ešte takmer tristo tisíc eur ročne, aby dokázala pokryť dvojmiliónové výdavky. „Výdavky na úrovni dva milióny eur je výrazný posun v šetrení. Matica nemala nikdy takýto nízky rozpočet. V roku 2010 hospodárila napríklad s roz-

Vedenie Matice, predseda M. Tkáč (sprava), M. Smolec, M. Gešper.

počtom na úrovni 3,6 milióna eura,“ dodal správca. Základom takýchto vysokých rozpočtov boli vysoké dividendy z Neografie, dcérskej spoločnosti Matice, ktoré dosahovali výšku vyše deväťstotíc eur ročne. Posledné tri roky Matica hospodári bez týchto dividend, čo podmienuje zrealizovať nekompromisnú ekonomickú reformu v ustanovizni. Predseda MS M. Tkáč uviedol, že vzhľadom na mínusové hospodárenie v tlačiarňi v prvom štvrtroku v nej prebehne ekonomicko-prevádzkový audit. Plán hospodárenia Neografie však počíta s vyplácaním dividend už v budúcom roku 2017.

V diskusii k rozpočtu vystúpili viacerí matičiari. E. Garajová pozitívne zhodnotila štruktúru rozpočtu, ktorú už navrhovala počas minulého roku. „Je správne, že je rozpočet deficitný. Schodok nie je problémom, lebo máme zdroje z minulosti na jeho vykrytie.“ Predseda dozorného výboru MS Š. Martinkovič vyzval výbor MS, aby smeroval viac financií do chodu miestnych, záujmových a vedeckých odborov. Tento návrh podporili viacerí výborníci ako tajomník M. Hanuska, J. Brloš, V. Oberhauser a P. Mihál. Správca predložil odpočet finančnej podpory miestnych odborov MS na úrovni priamej pod-

pory vo výške 52 500 eur z neštátnych príjmov, ktorých garantom je podpredseda Matice M. Gešper, a vyše 600 tisíc eur z dotácie MK SR prostredníctvom zabezpečovania oblastných stredísk, ktoré musia byť servisom pre matičný život vo všetkých regiónoch Slovenska. Okrem toho z navrhovaných 40 tisíc eur z Hlavných aktivít roku 2016 bude väčšina použitá na nadregionálne podujatia, na ktorých organizácii sa budú podieľať práve miestne odbory. Rozpočet celkovo obmedzuje výdavky ústredia, prioritne podporuje rozvojové projekty vo vedeckých útvaroch Matice a činnosť miestnych, záujmových a vedeckých odborov.

Nakoniec správca M. Smolec predložil jediný pozmeňujúci návrh, a to vyčleniť 7 tisíc eur na projektovú dokumentáciu pre kompletnú rekonštrukciu Domu Matice slovenskej v Galante vo výške až 500 tisíc eur. Riaditeľka D MS v Galante M. Gažová má totiž ambíciu prostredníctvom európskeho projektu Slovenskej inovačnej a energetickej agentúry zrekonštruovať budovu. Týmto návrhom sa výdavky rozpočtu zvýšili na konečných 2 011 793 eur. Výbor MS po dvojhodinovej diskusii rozpočet schválil.

V rámci rokovania výborníci schválili aj nové štatúty Krajských rád Matice slovenskej pred blížiacimi sa krajskými snemami Matice.

3 OTÁZKY PRE:

Karola GÉCÍHO, predsedu matičného Odboru slovenskej vzájomnosti

V globalizačnom virvare sa nesmú Slovania stratiť

• Odkedy pracuje v rámci Matice Odbor slovenskej vzájomnosti a aký je hlavný zámér vašej činnosti?

Reálne pracujeme od roku 2014. Náš odbor chce byť príkladom spájania ľudí západnej a východnej Európy cez srdce nášho kontinentu, ktorým je v dejinných súvislostiach i v súčasnosti práve Slovensko. Treba potvrdiť, že fenomén Slovanstva je historický, ako napísal už Ludovít Štúr v diele Slovanstvo a svet budúcnosti. Špecifikom nášho odboru je, že chceme spájať rôzne zoskupenia ľudí a vytvárať kohézne väzby s tým, že budeme ponúkať mierotvorné vízie v protiklade k vojnovým

snahám, ktoré sú okolo nás príliš reálne.

• Fenomén Slovanstva sa v súčasnosti dost' vytráca, dá sa revitalizovať?

Treba zdôrazniť, že my Slováci ako mierumilovný národ patríme do slovenského sveta a máme právo šíriť všeslovanskú ideu a dávať ju do pozornosti v celosvetovom kontexte. V globalizačnom virvare chceme jasne povedať, kto sme my Slovania, čím sme a kam patríme. V praxi budeme šíriť naše misie plavbou lodí pod vlajkou Matice slovenskej naprieč Európou. Kultúrny, humanitný a spoločenský zámer tak bude naplnený netradičným špecifickým spôsobom.

• Proti myšlienkam slovenskej vzájomnosti vždy boli rôzne tlaky. Čo s tým?

Existujú tu protipóly ako pan-germanizmus či panfrankizmus, bolo to v histórii a je to i dnes. Smerom na východ sa šíria neslovanské vplyvy a vrážajú do konania slovenských spolubratov nepriateľstvo, až sa to podobá na biblickú tragédiu Kaina a Ábela. Obrodny proces musí byť aj pokračovaním úsilia našich predkov vytvoriť rovnovážne, priateľsky dobré vzťahy aj s neslovanskými susedmi. Na dosiahnutie tohto cieľa máme ako spoločný menovateľ umenie a kultúru.

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ
Foto: autor

V SNN 7/2016
SI PREČITATE

- Slováci v zahraničí narážajú vo vlasti na neprijemnú aroganciu byrokracie
- Vasil' Fedič o rozsiahlych o renovačných zmenách v humenskom kaštieli.
- Matica si pripomenie sto dvadsiate výročie narodenia Jozefa Čigera-Hronského

Niektoré predvolebné veľkoplošné reklamy si z ľudí utahujú Namiesto informácií hrubá zábava

Anna HROMJÁKOVÁ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Politické subjekty sa v tomto predvolebnom čase obviňujú z toho, ktorá vládna garnitúra urobila pre občanov viac. Pre učiteľov, zdravotné sestry, podnikateľov, jednoducho pre ľudí tohto štátu. V súboji je zvyčajne úspešný ten, kto má moc alebo peniaze. Ako sa zorientovať v tomto predvolebnom ošiali, v ktorom podnikateľ, čo sa usiluje dostať do politiky, radí voličom, aby nevolili politikov, ale jeho. Akoby sme v politike nemali dosť podnikateľov. Čo nám chýba, sú štátnici. Strana, z ktorej poutekalo všetko, čo malo nohy, tvrdí, že dosť bolo Fica. Ak by v roku 1998 nebolo došlo k zmene vlády za masívnej asistencie médií, Slovensko napríklad mohlo mať do roku 2004 dobudovanú diaľničnú sieť. Ale žiadne ekonomické škody sa nevyrovňajú škodám v duchovnej oblasti.

S novou ľudsko-právnou stratégiou vstúpila do života ideológia rodovej rovnosti. Vláda ani jej výbory, zložené z politických oponentov zvučných mien, nemali záujem postaviť sa proti ideológii zmrzačujúcej prirodzený vývoj človeka. Napriek protestom vyše stovky občianskych aktivistov. Ktorá zo súčasných parlamentných strán po voľbách zvráti tento vývoj? Ktorá strana bude ochotná rešpektovať povedzme aj preambulu vlastnej ústavy?

■ **HRUBÁ JEDNOSTRANNOSŤ**
Slovensko pred nastávajúcimi voľbami pociťuje niečo, čo

tu dosiaľ nebolo. O Mečiarovi sa toho v súvislosti so slobodou slova narozprávalo a napísalo až-až. No počas jeho vlády existoval aspoň jeden denník s alternatívnym politickým obsahom. V súčasnosti nič také nejstuuje. Takže sme sa ako členský štát Európskej únie neposunuli k väčšej slobode a demokracii. Jednostrannosť médií vyznieva, ako keby bola diktovaná z jedného centra. Strach z uverejnenia názorov vybočujúcich z mainstreamu je väčší než túžba po pravde. Utopistické romány v súčasnosti dostávajú reálne črty. Dá sa vôbec preložiť dlhodobá kovaná obruč

ľahostajnosti, najväčší nepriateľ životaschopnosti človeka?

■ PŘÍKLAD Z MINULOSTI

Po druhej svetovej vojne boli na Slovensku zrušené všetky kresťanské strany. Do voľieb v roku 1946 išli katolíci i protestanti spoločne na kandidátku Demokratickej strany. Za poslancu Ústavodarného národného zhromaždenia bol zvolený aj Dr. Jozef Staška zo Sedliackej Dubovej. Nebol to nijaký sedliak. Filozofiu študoval v Paríži i na Slovensku. Zachovali sa hlásenia o jeho vystúpeniach na predvolebných mítingoch. V tom čase malo Slovensko komunizmus

za dverami. Víťazné mocnosti si rozdelili štáty a v nich uplatňovali svoj vplyv. Navyše Slovensko trestala aj Praha za tzv. separatizmus. A napriek tomu sa skutoční Slováci nezľakli Prahy ani Moskvy. Vrchný strážmajster Činčala o mítingu Staška v Námestove uviedol: „Vo svojej reči stále spomínal kresťanstvo, lásku, katolicizmus. Za toto vraj bojuje DS. Hovoril, že terajšie voľby sú plebiscitom za odstráne-

nie teroru, strachu, prenasledovania, diktátu a udavačstva.“ Smelé slová. No hneď po voľbách imunitný výbor vydal Staška na trestné stíhanie. V máji 1948 sa začalo súdne konanie voči katolíckemu krídlu DS s cieľom zdiskreditovať a zlikvidovať stranu ako poslednú prekážku na nastolenie komunistického diktátora.

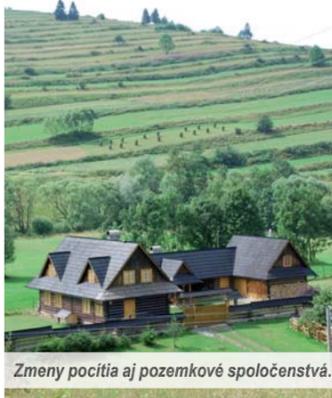
Je dobré si pripomínať minulosť. Často je súčasnejšia než súčasnosť. Lebo diktátori nespia.

Pozemkové spoločenstvá môžu tento rok ušetriť na daňových licenciách Veľké zmeny v zákone o dani z príjmov

Ivan BROŽÍK – Foto: Emil SEMANCO

Novela zákona o dani z príjmov je schválená a v platnosti od prvého januára. Vybrali sme desať najpodstatnejších zmien, ktoré nás pri tohtoročných daňových priznaniach neminú. Spresňujú sa viaceré ustanovenia a uľahčí sa aj daňovníkom.

Pre mnohých členov Matice slovenskej bude možno zaujímavá zmena v zdaňovaní príjmov z autorskej a inej duševnej činnosti. Príjmy z vytvorenia diela a z podania umeleckého výkonu podľa autorského zákona (aktívne autorské príjmy) a príjmy z použitia diela a použitia umeleckého výkonu (pasívne autorské príjmy) sa budú primárne zdaňovať zrážkovou daňou so sadzboou 19 percent. Daňovník (spisovateľ, hudobník, herec a pod.) sa môže dohodnúť s plátcem dane (vydavateľom alebo organizáciou kolektívnej správy práv), že zrážkovú daň nevyberie a príjmy sa zdania v daňovom priznaní. Takýto postup

Zmeny pociťia aj pozemkové spoločenstvá.

podľa zákona o dani z príjmov v doterajšom znení bol možný iba v prípade príjmov autorov za príspevky do novin, časopisov, rozhlasu a televízie.

■ PŘÍJMY Z CENNÝCH PAPIEROV

S účinnosťou od 1. januára 2016 je (u fyzickej osoby) od dane oslobodený príjem z predaja cenných papierov, ktoré boli prijaté na obchodovanie na regulovanom trhu (napr. kótovaný trh Burzy cenných papierov v Bratislave) alebo na podobnom zahraničnom regulovanom trhu. Podmienkou je, aby čas medzi nadobudnutím cenných papierov a ich predajom bol dlhší ako jeden rok.

Od 1. januára 2015 sa do základu dane zahrňovali výdavky (náklady) na poradenské a právne služby len po zaplatení. Z doterajšieho znenia zákona o dani z príjmov vyplývalo, že ide o všetky služby, ktorých charakterom je poradenstvo. Od 1. januára 2016 sa spresňuje poradenská služba. Je ňou účtovnícka služba, vedenie účtovných kníh, auditorské služby a daňové poradenstvo. V oblasti výdavkov (nákladov), ktoré sa do základu dane zahrňujú len po zaplatení, sa zavádza peňažný limit na výdavky (náklady) na získanie noriem a certifikátov. Ich zahrňovanie do základu dane sa nebude časovo rozlišovať (do základu dane sa zahrnú jednorazovo) v prípade, ak ich cena nepresiahne 2 400 eur.

■ EVENTUALITA KONKURZU

U daňovníkov, na ktorých bol vyhlásený konkurz, sa bude základ dane tiež znižovať o sumu záväzku, ktorá v minulosti zvyšovala základ dane. Základ dane sa zníži za zda-

ňovacie obdobie ukončené ku dňu predchádzajúcemu deň účinnosti vyhlásenia konkurzu. V zmysle prechodných ustanovení k úpravám účinným od 1. januára 2016 uvedený nový postup možno použiť po prvýkrát pri podaní daňového priznania po 31. decembri 2015, teda aj za kalendárny rok 2015.

■ K DAŇOVEJ LICENCIÍ

Daňovú licenciu nebude platiť pozemkové spoločenstvo, ak dosahuje len príjmy z vykonávania poľnohospodárskej prvovýroby a s ňou súvisiaceho spracovania alebo úpravy poľnohospodárskych produktov, z hospodárenia v lesoch a na vodných plochách. Okrem podmienky vymedzenej druhom príjmov musí byť splnená aj podmienka, že ročný obrat nemôže prevyšovať desaťtisíc eur. Zrušenie daňovej licencie pre pozemkové spoločenstvá sa prvýkrát použije pri podaní daňového priznania po 31. decembri 2015. Pozemkové spoločenstvo nebude platiť daňovú licenciu napríklad už aj za kalendárny rok 2015.

VŠIMLI SME SI

Oblasťná organizácia cestovného ruchu Klaster Orava sa v Írskom Dubline úspešne predstavila na veľtrhu Holiday World Show. Pomohla však súčasne viacerým regiónom Slovenska. Vyše päťdesiat tisíc návštevníkov počas prehliadky expozície potvrdilo, že vedľa Bratislavy, poznajú Tatry a podobne. Záujem ľudí však poukázal na potrebu vidieť aj niečo iné ako Bratislavu.

Úspech Oravy v Dubline

Záujem zo strany Írov bol podľa vystavovateľov o turistiku, lyžovačku, historické pamiatky, kultúru či kúpele. Podľa informácií, ktoré uverejnili na svojej stránke ministerstvo zahraničných vecí, sa po minuloročnej účasti veľvyslanectva na tomto veľtrhu zvýšila návštevnosť Írov v slovenských ubytovacích zariadeniach až o 64,1 percenta.

Klaster Orava nebolo možné prehliadnúť ani na nedávnom veľtrhu cestovného ruchu na Slovensku ITF SlovakiaTour v Bratislave. Zdá sa, že prioritou prezentácie Oravčanov bola okrem poskytnutia komplexných informácií o atrakciách, zaujímavostiach, novinkách a plánovaných podujatiach Oravy prezentácia regionálnej karty zliav OravaCard, ktorá sa v rámci veľtrhu rozdávala návštevníkom a záujemcom zadarmo.

Klaster ORAVA, oblasťná organizácia cestovného ruchu, je nezisková organizácia, ktorá združuje podnikateľské subjekty a samosprávy s cieľom podporovať cestovný ruch, koordinovať marketingové aktivity svojich členov, spoločne propagovať región doma i v zahraničí, vytvárať produkty cestovného ruchu, organizovať kultúrne a športové podujatia atď. Prevádzkuje Turisticko-informačnú kanceláriu v spolupráci so Strednou odbornou školou obchodu a služieb v Dolnom Kubíne. TIK je celoročne k dispozícii návštevníkom Oravy.

Jedným z konkrétnych produktov cestovného ruchu Klastera ORAVA je regionálna karta zliav Orava Card, ktorá ponúka záujemcom komplexný balík služieb a výhodné zľavy.

Ján ČERNÝ

Foto: Propagácia Klaster Orava

Mladým farmárom sa otvára šanca na štedré podpory Na štart až päťdesiat tisíc eur

Mladí ľudia, ktorí chcú podnikáť v poľnohospodárstve, majú na podanie projektu čas iba do 8. marca. Získať môžu štartovací kapitál až päťdesiat tisíc eur. Treba však pripraviť podnikateľský plán, v ktorom načrtnú svoj zámér, a podať žiadosť so všetkými potrebnými prílohami.

Podľa Európskej komisie je mladých poľnohospodárov veľmi málo, a preto ich treba podporiť. Omladenie sektora prostredníctvom najrozličnejších podporných projektov je jediný spôsob, ako možno pomôcť poľnohospodárstvu a mladým farmárom. Slovensko ako jedna z mála krajín zo začiatku túto možnosť nevyužilo. Okolité krajiny, vrátane Česka, Maďarska Poľska aj Rakúska, takéto podpory využili, čo sa odzrkadľuje aj v počte mladých ľudí, ktorí podnikajú v ich poľnohospodárskych rezortoch. Kým tam je to okolo siedmich percent, u nás asi 3,5 percenta všetkých poľnohospodárov.

Nové podpory môžu pomôcť tým, ktorí sú nezamestnaní, majú alebo aj nemajú pôdu, prípadne si ju môžu odkúpiť. „Pripravili sme pre vás model, ktorý považujeme za najlepší v rámci EÚ. Teraz je však rad na vás, ako sa tejto šancie chytíte,“ povedal minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Lubomír Jahnátek na stretnutí klubu mladých farmárov v Nitre. „Je to dennodenná drina, a preto treba na niektoré veci pamätať už pri príprave biznis plánu. Ten svoj musíte postaviť na viacerých pilieroch, aby ste rozdelili

ČO INÍ NEPÍŠU

prípadné riziká. Potom aj vaše podnikanie bude jednoduchšie,“ pripomenul minister.

Rezort pôdohospodárstva okrem spomínanej výzvy pripravil aj ďalšie podporné mechanizmy. Moja pôda pre mladých je produkt, vďaka ktorému môžu mladí poľnohospodári získať úver zo Slovenskej záručnej

a rozvojovej banky na nákup pôdy. Po certifikácii na Pôdohospodárskej platobnej agentúre budú tiež môcť požiadať o prenájom pôdy zo Slovenského pozemkového fondu.

Všeobecne je pre mladého začínajúceho farmára prakticky nemožné začať s farmárčením „na zelenej lúke“, no málokto sa s tým usiluje niečo spraviť. Napriek tomu, že viac ako polovica slovenských poľnohospodárov presiahla vekovú hranicu päťdesiat rokov. Mladí poľnohospodári súčasne kritizujú nestabilné politické zázemie. Podľa nich vždy s nástupom novej vládnej garnitúry chcú všetci všetko meniť, a tým vytvárajú silne nestabilné podnikateľské prostredie. Mladý farmár, ktorý investuje povedzme do desaťročného projektu, má potom problémy pri neustále sa meniacich podmienkach ustáť ho ekonomicky.

Podrobnosti o výzve 6.1 Pomoc na začatie podnikateľskej činnosti pre mladých poľnohospodárov nájdete na <http://www.apa.sk/index.php?navID=530>. Termin na podávanie žiadostí uplynie 8. marca 2016.

Ivan BROŽÍK
Foto: Emil SEMANCO

NÁZORY

Občania chcú jasné postoje

Roman MICHELKO

Nedávno jeden z najvýznamnejších sociológov Ján Keller napísal knihu, v ktorej postuloval veľmi zásadný objav. Žijeme v časoch, keď nám vládnu diskretné (neviditeľné) elity. Tie, ktoré sa za ne vydávajú, teda reálni politici, a jej jedno, či je to Angela Merkelová, Herman Van Rompuy, Donald Tusk, Jean-Claude Juncker či Bohuslav Sobotka, majú charizmu mokrej handry. To však vôbec neprekáža, ak poslušne plnia zadania spomenutých diskretných elit.

Súčasťou ich udržania sa na politickom výšni je aj dokonale zoškovaná mediálna mašinéria, ktorá spoločenskú diskusiu udržiava pomocou falošných pravidiel politickej korektnosti v bezpečných mantineloch. Politická korektnosť vychádza z pomerne ľahko overiteľného faktu, že jazyk zásadným spôsobom ovplyvňuje vedomie človeka aj jeho vnímanie sveta (mnohokrát spomenutý Orwellov new-

speak) – jazyk sa tak stáva dôležitou formou myšlienkového a spoločenského kontroly občanov. To je len ďalší krok sociálneho inžinierstva a jeho veľmi výrazným vedľajším dôsledkom je obmedzenie slobody slova.

Jedným z najdôležitejších cieľov súčasných neoliberalných elit je usmerňovať myslenie a konanie ľudí správnym smerom. Tomuto cieľu slúžia všetky mainstreamové mienkotvorné médiá, ktorých úlohou je ovládnutím jazyka ovládnuť myslenie nás. Už desaťročia sa tak naplňa Orwellova vízia o newspeaku, v ktorom nakoniec ani nebude možné myslieť inak než správne. Svetové mediálne koncerty kontrolujú značnú časť médií a veľmi systematicky a premyslene zavádzajú diskurz politickej korektnosti, ktorý doktrinálne deformuje reflexiu západného sveta. Jedným z najúčinnejších spôsobov, ako udržať „spoločenský

diskurz“, teda diskusiu o hodnotách a smerovaní spoločnosti v „bezpečných“ hraniciach, sú falošné pravidlá politickej korektnosti. To znamená, že najplyvnejšie stredoprúdové „liberálne“ médiá zásadným spôsobom obmedzujú diskusiu. Politická korektnosť v reáli znamená, že o istých veciach sa nediskutuje, prípadne sa diskutuje s vopred určeným výsledkom. Skrátka, sú isté veci, o ktorých nie je prípustné diskutovať, a to je pre vývoj slobody slova veľmi nebezpečné.

Ukazuje sa však, že to nemusí byť také jednoduché. Nástup nových technológií, predovšetkým sociálnych sietí, ako aj vznik fenoménu nezávislých blogerov vedie k strate doktrinálnej kontroly vlastníkov mediálnych koncernov nad tým, čo

KOMENTÁR

diskusiu a ako o tom píše. Dnes je všeobecne známe, že farebné revolúcie v arabskom svete, ale aj v Iráne vznikli predovšetkým vinou sociálnych sietí. Dnes sa tak dostávame do stavu, keď štát alebo vládnuce establishment stráca monopol nad myslením ľudí a čoraz viac sa to začína prejavovať aj v reálnej politike. Je tiež všeobecne známe, že nebyť sociálnych sietí, asi by sa hromadné sexuálne násilie, ktoré páchali prístahovalci na mladých Kolínčankách, podarilo utlačiť. Čo je však ešte podstatnejšie, sociálne siete sa stali akýmsi ohniskom odporu voči takmer doktrinálnej kontrole myslenia. Politicky nekorektné vyjadrenia niektorých politikov, ktorí by sa normálne do médií hlavného prúdu takmer nedostali, sú dnes masovo zdieľané a tým propagované. Aj preto je tu istá nádej na pozitívnu zmenu.

Po dlhých takmer sedemdesiatich rokoch od druhej svetovej vojny sa spoločnosť dostala do stavu akejsi nemohúcnosti a nehybnosti. Pri moci sa v Európe pravidelne striedali sociálnodemokratické či kresťanskodemokratické strany. V USA to boli demokrati verus republikáni a rozdiel v ich vládnutí bol s miernym zveličením asi ako medzi pepsikolou a kokakolou. Dnes sa to postupne mení.

Odzrazom toho je aj zloženie Európskeho parlamentu, kde dve najväčšie frakcie už zďaleka nedisponujú takou väčšinou, ako to bolo ešte v nedávnych časoch. Práve nespokojnosť s tradičnou ľavicou, ktorá už dávno zradila svoj program, viedla k vzniku autentických ľavicových strán ako Syriza, Podemos či v britskej Labour Party k zvoleniu Jeremeho Corbina za jej lídra.

Podobne môžeme dnes s prkvapením pozorovať nečakaný úspech radikálneho ľavičiaru Bernieho Sandersa, ktorý v amerických stranických primárkach takmer porazil pôvodnú top favoritku demokratického establishmentu Hillary Clintonovú. Ale nezlyháva len ľavica. Podobná situácia je aj v pravici. Až nečakaný úspech Marine Le Pen vo Francúzsku či Donalda Trumpa v republikánskych primárkach v USA ukazuje nový trend. Ľudia sú už presýtení instantných, politicky korektných politikov bez vône a chuti. Odmietajú politicky korektné a sterilné spravodajstvo stredoprúdových médií. Realita ukazuje, že ľudia od politikov očakávajú jasné a jednoznačné postoje a odmietajú sa dať ďalej bezočivo ohlupovať médiami, ktoré ovládajú diskretné elity.

Susedia nás potápajú žalobou

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Naši poľskí susedia na nás žalovali v Bruseli. Zachcelo sa im našej zdravej vody a chceli by ju cez hranice čerpať k sebe, aby ju mohli komerčne využívať. To však zakazuje novela slovenskej ústavy, kde je od októbra 2014 zakotvená ochrana vody na našom území pred výpredajom do zahraničia. Pre poľskú túžbu po našej vode budú musieť naši zástupcovia v Európskej komisii vysvetľovať, ako to máme s ochranou vody a či je to v súlade s normami EÚ. Ak byrokrati usúdia, že sme narušili predstavu Poliakov o voľnom pohybe tovaru, možno bude musieť Slovensko čeliť žalobe.

Lenže Európsky parlament a Rada EÚ prijali smernicu 2000/60/ES z 23. októbra 2000, ktorá ustanovuje rámec pôsobnosti EÚ v oblasti vodnej politiky

a je záväzná pre všetky členské štáty. Základný princíp, na ktorom je založená európska vodná politika, je uvedený hneď v prvom bode preambuly tejto smernice: „Voda nie je komerčný výrobok ako iné výrobky, ale

POZNÁMKA

skôr dedičstvo, ktoré treba chrániť, brániť a nakladať s ním ako takým.“ Zjednodušené povedané, voda nie je tovar, a preto nepodlieha pravidlám voľného trhu. Takže ak to platí, Poliáci aj bruselskí byrokrati by si to mali prečítať a skúsiť to aj pochopiť. Ak to náhodou už neplatí, Slovensko o tom nie je informované. V základnom zákone štátu v článku 4 máme takýto odsek: „Preprava vody odobratej z vodných útvarov

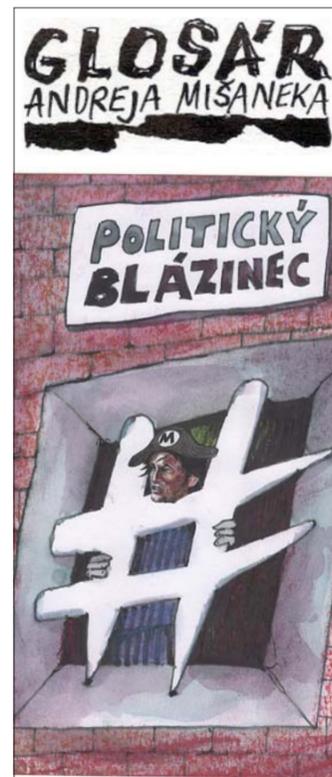
nachádzajúcich sa na území SR cez hranice SR dopravnými prostriedkami alebo potrubím sa zakazuje; zákaz sa nevzťahuje na vodu na osobnú spotrebu, pitnú vodu balenú do spotrebiteľských obalov na území SR a minerálnu vodu balenú do spotrebiteľských obalov na území SR a na poskytnutie humanitárnej pomoci a pomoci v núdzových stavoch. Podrobnosti o podmienkach prepravy vody na osobnú spotrebu a na poskytnutie humanitárnej pomoci a pomoci v núdzových stavoch ustanoví zákon.“

Je to jasné – voda od nás sa môže vyvážať balená, nie však pomocou vodovodov. Platí, že vývoz pitnej vody zo Slovenska v cisternách alebo potrubím za hranice nie je možný. A to sa Poliakom nepáči. Istá veľká poľská firma sa už v roku 2011 pokú-

šala o vybudovanie vodovodu zo Slovenska do Poľska popod riekou Poprad. Išlo o snahu napojiť sa na zdroj našej kvalitnej minerálnej vody, transportovať ju do Poľska, tam ju plniť do fliaš a predávať na poľskom trhu. A keďže toto sa vtedy nepodarilo a dnes je to ústavou zakázané, Poliáci nás žalujú.

Slovenský minister životného prostredia Peter Žiga povedal, že ak má poľská strana záujem o slovenskú vodu, plničku fliaš má zriadiť na Slovensku. „My tomu nebránime, môžu to urobiť na slovenskej časti, dať prácu našim ľuďom a takto vyviešť vodu do zahraničia, vyrobí pridanú hodnotu, zaplatia dane, zamestnajú našich ľudí... Toto dokonca aj podporíme. Ale aby niekto navrátil vrt na území Slovenska a vyviezol rúrou vodu do zahraničia a tam s ňou robil, čo chce, to nie.“

Zatiaľ Slovensko čelí procesu infringementu. Procedúra je rovnaká ako v prípade žaloby, ktorú podala SR na jeseň 2015 za utečenecké kvóty. Európska komisia však môže v prípade vody akceptovať vysvetlenie Slovenska, poľskú žalobu zamietnuť a v konaní nepokračovať.

AKO BOLO, ČO BOLO

V týchto dňoch končím prácu na druhom zväzku humoresiek zo života lekárov Čierneho humor v bielom plášti. V ich príbehoch som našiel aj fešákov, podľa ktorých sa modelovali sochy. Podľa psychiatra Pavla Hlubočkého vytvoril Alexander Trizuljak sochu sovietskeho vojaka, ktorá je na vrchole pamätníka na Slavíne. Pred dokončením diela sochár zistil, že tvár slovenského medika nemá „ruské črty“, tak ju prerobil podľa sovietskeho balaťáka.

Ďalším modelom bol trenčiansky patológ Ivan Jablonský. Ako študent sa v ateliéri skvelého medailistu a sochára Jána Kulicha zoznámil s Tiborom Bártafayom. Keď Tibor uvidel vysokú atletickú postavu, pochopil, že konečne našiel model na reliéf basketbalistu pre bratislavský Park kultúry a oddychu. Asi po roku oslovil medika Jablonského aj samotný Kulich: „Budeš mi stáť na sochu Jánošika – bez komentára.“ A stalo sa...

S Kulichom súvisí príbeh ďalšieho modelu. Do bývalej

ČSSR vtrhli 21. augusta 1968 sovietske, maďarské a iné vojská. Okupanti na schodoch univerzity zastrešili pätnásťročnú Danku Košanovú a lodného kapitána. Kulich zatelefono-

opravu. Ak to neurobia, redakciu zažaluje. Šéfredaktor hodil list do koša. Oprava ani žaloba sa nekonali. Jano Čomaj sa zanedlho ocitol na indexe až do prevratu v novembri 1989, keď na

ľou. Málokto vie, že socháromi Jozefovi Kostkovi stála za model kostýmová výtvarníčka Helenka Bezáková. Ako študentka na „šupke“ brigadovala v divadelných dielnach,

vou naozaj pripomína chlapíka v cylindri, ktorý sa s balíčkom v ruke promenádoval ešte v šesťdesiatych rokoch po Bratislave. Len tvár sa mi nepozdáva. Nemôžem sa zbaviť dojmu, že keby jej pridali fúzy a okuliare, podobala by sa skôr na primátora, za ktorého éry sochu postavili. Že by sa takto šikovne zabetonoval pre ďalšie generácie Bratislavčanov? Ak áno, bol to rozumný ťah.

Režimy sa menia. Padla socha Márie Terézie, po nej Štefánik, nevydržali ani Stalin a Gottwald. Sochy politikov mizli, a kto by búral plastiku milého mestského blázna. Schönernáci, vlastným menom Ignác Lamár, odpočívajú na cintoríne v Lehniciach neďaleko svojho súčasníka grófa Rudolfa Benického, ktorý síce prestaval miestny kaštieľ, no nikto mu za to nepostavil sochu.

Na bratislavskom Šafárikovom námestí špinia holuby na elegantnej plastiku Bártafayovej Maríny. Najmenej šesť bývalých lúčničiarok a študentiek pri nej povie: „To som ja!“ Pokiaľ viem, beťár Tibor to potvrdil každej z nich.

O modeloch, sochách a sochároch

Peter VALO

val do redakcie Smeny Janovi Čomajovi: „Jano, prosím ťa, dobehní, mám hotovú Košanovú, a doved' aj fotografa.“

Pohotovú reportáž vyrazil spolu s fotografom do ateliéru. Kým majster popíjal s novinárom, Kedro nafotil bustu nešťastného dievčaťa. Fotografia vyšla v Smene na druhý deň. Doba sa menila. Asi o pol roka si Čomaja zavolať šéfredaktor Anton Kurina. Oznamil mu, že majster Kulich napísal list, že sa tá busta volá Tvár študentky a názov Danka Košanová si vymyslel redaktor. Rezolútne žiadal, aby uverejnil

univerzite obnovili aj pamätnú tabuľu nešťastnej Danke.

Minulý mesiac si v Modre pripomenuli 160. výročie úmrtia Ludovíta Štúra. Námestie bolo plné ľudí. Sprievod sa pohol od domu, kde Štúr zomrel. Na čele kráčala dvojica študentov so skrivenými šablami. Za nimi mešťania v dobových oblekoch. Najprv sa rečnilo pri Štúrovej soche na námestí, potom pri katolíckom a evanjelickom kostole a napokon pri hrobe na miestnom cintoríne.

Nad Štúrovým hrobom sa týči socha devy s ratoles-

SEBAOBRAŇA

Insomnia je latinské slovo pre diagnózu, ktorá znamená nespavosť. Najmä v rozvinutých štátoch ňou trpí vraj až každý štvrtý človek a kedysi trápila viac ľudí vo vyššom veku. V súčasnosti je to však už civilizácia pandémia a k jej šíreniu medzi pôvodne zdravými jedincami prispieva aj závislosť od internetových stránok.

Chorobná nespavosť

Do závislosti a s tým spojenou nespavosťou sa obeť chytajú doslova ako do siete, lebo lapačom sú práve internetové sociálne siete. Vedci z Univerzity v Pittsburghu zistili, že mladí ľudia vo veku od dvadsať do tridsať rokov, ktorí počas dňa a večer trávia na sociálnych sieťach príliš veľa času, majú vyššie riziko porúch spánku ako ich rovesníci, ktorí sú na internete menej aktívni. Informáciu priniesla oficiálna webová stránka univerzity a celú výskumnú prácu publikoval vedecký magazín Preventive Medicine. „Ide o jeden z prvých exaktných dôkazov, že používanie sociálnych sietí dokáže vplyvať na náš spánok,“ uviedla klinická psychologička a hlavná autorka výskumu Jessica Levensonová. Štúdiá podľa nej unikátnym spôsobom skúma spojenie medzi používaním sociálnych sietí a spánkom vo vekovej skupine mladých dospelých mužov i žien. Práve to sú podľa vedcov predstavitelia prvej generácie, ktorá vyrástla na sociálnych médiách.

Vedci skúmali správanie na vzorke tisícosemsto ľudí vo veku od devätnásť do tridsaťdva rokov. Mieru aktivity na sociálnych sieťach výskum posudzoval pomocou dotazníkov, ktoré účastníci vyplnili. Poruchy spánku merali špeciálne zariadenia. Účastníci používali sociálne siete v priemere jednu hodinu denne a navštívili svoje kontá na rôznych stránkach v priemere tridsaťkrát za týždeň. Vyhodnotenie získaných údajov ukázalo, že takmer tretina z účastníkov trpela výraznými poruchami spánku.

Ľudia, ktorí používali sociálne médiá v priebehu sledovaného týždňa najčastejšie, vykázali až trojnásobne vyšší výskyt spánkových porúch ako účastníci, ktorí svoje internetové sociálne kontá kontrolovali najzriedkavejšie. „To dokazuje, že početnosť návštev sociálnych sietí je jasným a nebezpečným prediktorom problémov so spánkom,“ uviedla psychologička. Podľa nej ku kvalitejšiemu spánku najviac dopomôže zmena správania tak, aby sa postihnúť dokázal ubrániť obsesnému navštevovaniu sociálnych sietí.

Či ide o skutočnú príčinnú súvislosť, ukáza ďalšie merania, lebo na definitívne závery je zatiaľ priskoro. Potrebne budú ďalšie výskumy, aby bola úplná istota, že nadmerné používanie sociálnych sietí prispieva k poruchám spánku, a nie naopak. Existuje totiž aj možnosť slučky spätnej väzby. To znamená, že práve už predchádzajúce problémy so spáním môžu viesť k zvýšenému používaniu sociálnych sietí, čo môže následne viesť k ešte výraznejším problémom so spánkom. Tento cyklus môže byť podľa výskumu mimoriadne problematický, pretože aktivita na sociálnych sieťach často zahŕňa interakcie, ktoré sú stimulujúce i potešujúce a následne škodlivé pre spánok. Aj keď lekári zatiaľ ešte nestanovili číslo diagnózy pre závislosť od internetu, nepopierajú, že taká závislosť existuje a spôsobuje v reálnom živote ďalšie zdravotné a sociálne problémy.

Robert LANDIS

Európske národy musia zabojsť za dedičstvo svojich otcov

Matica v Bratislave sa otvára mládeži

Zhovárал sa Pavol JAVORSKÝ – Foto: archiv (mp)

Miestny odbor Matice slovenskej (MO MS) v bratislavskom Ružinove patrí medzi mladšie matičné odbory. Napriek tomu za posledné obdobie nadviazal pozitívny vzťah s ružinovskou samosprávou. Táto komunikácia sa premietla aj do minuloročných spomienkových osláv Andreja Hlinku pri buste tohto slovenského politika v Parku A. Hlinku. Tento rok si vytýčili spoločne vyšší cieľ, a to zorganizovať v Dome kultúry Ružinov Festival slovenskej piesne. Ako sme sa dozvedeli od podpredsedu MO MS Bratislava-Ružinov Martina PATOPRSTÉHO (30), podujatie je pripravené a uskutoční sa 25. februára. Ambíciou je osloviť predovšetkým mladšiu generáciu, preto organizátori stavili na vystúpenie takých moderných umelcov, ako je Samo Tomeček alebo punk-rocková legenda Zóna A.

V Bratislave Miestny odbor Matice slovenskej Bratislava-Ružinov organizuje výborné hudobno-vzdelávacie podujatie Festival slovenskej piesne. Akcia má prilákať najmä mladých Bratislavčanov, čo je aj aktuálna úloha MS, a svojou činnosťou osloviť predovšetkým mládež. Pridu zahrať hudobné telesá zvučných mien. Čo vás prinútilo zorganizovať tento festival?

K organizácii tohto pilotného projektu nás doviedla súčasná situácia mládeže, keďže mladí ľudia, často aj moji rovesníci, holdujú namiesto tradičnej kultúry rôznym škodlivým trendom zo zahraničia. Alebo kultúru doslova ignorujú a žijú skôr vo virtuálnej realite rôznych sociálnych sietí. Ako mladí matičníari sme pociťovali potrebu našej generácie priblížiť slovenskú kultúru a slovenčinu a zvolili sme modernú formu, ktorá by mala mladých osloviť. Sme presvedčení, že akcia bude mať úspech, stane sa pravidelným festivalom pod záštitou Matice slovenskej a bude konkurovať aj komerčným festivalom.

Festival má aj vlastenecký rozmer – podpora kapiel, ktoré spievajú v slovenskom jazyku. Myslite si, že vplyv angličtiny do piesní slovenských moderných hudobných telies je negatívny?

Je to veľmi diskutabilné, pretože či chceme, alebo nie, v dnešnom globálnom svete sa mladí ľudia bez anglického jazyka neuplatnia, teda je vhodné tento jazyk ovládať, a určitou formou učenia sa jazyka sú aj piesne. Každopádne by však mal prevažovať pri slovenskej tvorbe náš štátny jazyk. Z toho sme vychádzali aj pri príprave festivalu a podmienkou vystúpenia je spievať v slovenskom jazyku.

Na festivale budú účinkovať kapely rôznych hudobných štýlov – od folklóru cez blues, country, rap, pop až po punk-rock. Tahákmi sú Samo Tomeček, Zóna A, rapper Bacil alebo kapela Radix. Ako tieto kapely zareagovali na ponuku Matice slovenskej vystúpiť na jej podujatí?

Samo Tomeček i Zóna A sú poprední slovenskí interpreti, preto

nás nesmierne potešilo, že zareagovali na ponuku Matice slovenskej kladne a najmä za honorár, ktorý bol viac-menej symbolický a hlboko pod ich komerčnú cenu. Títo interpreti sa ani verejne netaja svojim pronárodným cítením, a preto veríme, že môžu byť príkladom pre mládež. Zároveň chceme apelovať aj na iné slovenské kapely, aby sa svojim pronárodným cítením netajili, ba práve naopak verejne ho prezentovali.

Ako funguje váš matičný odbor v rámci Bratislavy?

Matičný odbor Bratislava II sme pred pár rokmi oživilí a prilákali asi dvadsať až tridsať prevažne mladých ľudí, ktorí pociťovali potrebu niečo vo svojom okolí urobiť v duchu národných myšlienok a tradícií. Zorganizovali sme spomienkovú akciu pri pomníku Andreja Hlinku a zapojili sa do viacerých podujatí miestnych občianskych združení, ktoré mali charitatívny či environmentálny rozmer. Zároveň ako ružinovský poslanec miestnej samosprávy podporujem všetky občianske aktivity, ktoré smerujú k lepším sociálnym a komu-

nitným väzbám medzi ľuďmi a ktoré sú tiež v dnešnej hektickej uponáhľanej dobe zanedbané.

Matica slovenská má aktuálne povinnosť zamyslieť sa nad svojim postavením v slovenskej spoločnosti. Otvoriť sa verejnosti, no predovšetkým mládeži. Ponúkať alternatívu novým moderným trendom, ktoré sú v priamom rozpore s tradíciami európskych národov. Má šancu uspieť?

Matica slovenská prešla za vyše stopäťdesiat rokov svojej existencie rôznymi fázami, vždy však obhajovala tradície a záujmy slovenského národa. Práve v súčasnosti nastáva zlom, keď európske národy musia zabojsť viac ako nikdy predtým, aby nestratili to, čo naši predkovia krvou a potom vybojovali a vybudovali. A toto bremeno je na ramenách nás mladých. Za všetkých mladých matičníarov hovorím: Ano, máme šancu uspieť a uspějeme!

FESTIVAL

SLOVENSKEJ piesne

RADIX /rock, 18.30/
BACIL /rap, 19.00/
SAMO TOMEČEK /pop, 19.30/
ZÓNA A /punk-rock, 20.00/

FS KARPATY /folk, 16.00/
Zbor BYSTRICAN /sborový pes, 16.30/
Duo RICHTER /duo-voce, 17.00/
Ján LITECKÝ-ŠVEDA /blues, 17.30/
Jurajova RODINA /country, 18.00/

VSTUP VOĽNÝ
25. februára
DK Ružinov 16.00

Graffiti C. Štura
NOMÁD

Časový harmonogram koncertu na:
www.matica.sk, www.sob.sk, www.cu/hus.sk

O ČOM JE REČ

Keď Václav Havel vymenil v Hradčanoch zostatného Husáka, povolal na Hrad svojich najbližších priateľov, aby im predviedol svoje komediantské schopnosti. Po chodbách hradu sa prehŕňala na kolobežke a všetci mu tleskali. Už vtedy sme tušili, že s ním bude „sranda“. Aj bola. Obklopil sa ďalšími komediantsmi a celebritami rovnakej letory a začal im rozdávať dôležité posty v aparáte štátu. Pred očami sa nám začali rozpadávať družstvá, začalo sa humanizovať a privatizovať, tunelovať a rozpredávať... Tisíccky ľudia sa zrazu ocitli na úradoch práce. Stáli tu a nevedeli, čo si počať s rukami... V tom čase V. Havel navrhol miesto v politike aj spisovateľovi Pavlovi Kohoutovi. Pokiaľ viem, ponuku zdvorilo odmietol, pretože hradný pán by mohol mať skôr či neskôr pre neho predsa len problémy. Verejnosť by v tých boľavých časoch zrejme iba ťažko pochopila, ako sa v priebehu niekoľkých rokov môže stať z tvrdého stalinistu disident a potom veľký demokrat. Pavel Kohout mal

búrľivú minulosť a veľa hriechov z obdobia, keď sa zaplietol s režimom, ktorý práve padol. Ťažko uveriť tomu, že premeny sa dejú iba z ušľachtilých dôvodov.

Prečo som si spomenul práve na Kohouta, ktorý sa už viackrát verejne ospravedlnil za svoju literárnu tvorbu z päťdesiatych rokov?

Rozhoduje pušný prach...

Rudolf SLEZÁK

Z jednoduchého dôvodu – inšpiroval ma na túto úvahu. Na internete som náhodou natrafil na jeho „muzikál“ Tancovať sa bude všade, ktorý nakrútil spolu s režisérkom Vladimírom Vlčkom. Neodolal som pokušeniu, znova si pozrieť film, ktorý nám toľkokrát premietali už ako školákum. Bol to folklórny muzikál, plný ľudových piesní, tancov a častušiek, krásnych záberov z nádhornej krajiny, ale aj dialógov, pri ktorých sa dnešné gene-

rácie už iba uškŕňajú. Je to príbeh o mladých vzťahoch, ktorí sa v roku 1951 pretancovali až na medzinárodný zjazd mládeže do Berlína. Uverili tomu, že aj svojím tancom upevňujú mier. Bože, ako sa len šťastne na seba usmievali Nesvadbá, Martináková, Buchwald, Vala, Adamira..., ktorí zahrli

Prežil som celé obdobie socializmu a pamätám si na filmy, žurnály, dožinky, spartakiády... z tých čias, vždy nás niekto presviedčal, že svojou účasťou posilňujeme mier. Odkazovali nám to politici a médiá režírovali naše myslenie. Deje sa to však aj dnes, no s tým rozdielom, že podobné mierové aktivity na prospech mieru, by sa stali terčom posmeškov. Zvykáme si, že k mieru sa možno iba prestrieľať, preto to hromadenie zbraní. Zakoreňuje sa nám to v psychike, tak ako sa zakoreňujú vošky v kapuste, ak ju nepostriekame. Svojho času to otvorene napísal vo svojich Okamžikoch rozhodovania George Bush mladší (Fortuna Libri, 2013). Až pod obrazom Lincolma som pochopil, ako to myslel, keď povedal: „Ak sú za tým ušľachtilé ciele, treba ísť aj do vojny.“ Pochopil to a zavelil do útoku na Irak. Od nás sa už iba chce, aby sme pochopili, že všetky vojny, prevraty a revolúcie, ktoré sa udiali pod egidou USA, mali vždy iba ušľachtilé myšlienky a ciele. Nech ľudia tancujú, spievajú a modlia sa za mier, koľko sa im zachce. O všetkom vždy rozhodne pušný prach.

Matičiar J. Cincík a autori SNN M. Lacko a P. Mičianik v českej publikácii

Armáda I. Slovenskej republiky

V sérii špecializovaných publikácií Extra válna – vojská, ktorá rozoberá rôzne vojnové udalosti, vyšla teraz publikácia o armáde prvej Slovenskej republiky. Dopĺňa tak doterajšiu sériu, ktorá už priblížila RAF, britské kráľovské letecké sily, americké námorníctvo, sovietske gardové jednotky či rakúsku armádu. Česká farebná publikácia je zaujímavým prehľadom, akými rýchloukurzom aj pre slovenského čitateľa. Názov Armáda Slovenského štátu sa odvíja od pôvodného názvu štátneho útvaru.

Dušan D. KERNÝ – Foto: archív SNN

V sérii špecializovaných publikácií Extra válna – vojská, ktorá rozoberá rôzne vojnové udalosti, vyšla teraz publikácia o armáde prvej Slovenskej republiky. Dopĺňa tak doterajšiu sériu, ktorá už priblížila RAF, britské kráľovské letecké sily, americké námorníctvo, sovietske gardové jednotky či rakúsku armádu. Česká farebná publikácia je zaujímavým prehľadom, akými rýchloukurzom aj pre slovenského čitateľa. Názov Armáda Slovenského štátu sa odvíja od pôvodného názvu štátneho útvaru.

Za otca Slovenskej armády označuje Ferdinanda Čatloša, prvého slovenského ministra obrany. Uvádza, že od roku 1942 sa začal s Nemeckom rozchádzať, do väzenia ho uvrhli Nemci, potom ho zasa partizáni prepravili do ZSSR. V roku 1947 ho odsúdili Národný súd na päť rokov, ale po roku ho prepustili.

■ POPRAVENÍ GENERÁLI

V čase útoku na Poľsko v septembri 1939 bolo v zbrani takmer stopäťdesiat tisíc ľudí, najvyšší počet v histórii, asi šesť percent z 2,5 milióna obyvateľov vtedajšieho Slovenska. Za jedného z najschopnejších vysokých dôstojníkov Slovenskej armády považuje česká publikácia Augustína Malára, o. i. veliteľa Rýchlej divízie. Za boje proti Červenej armáde dostal od A. Hitlera Železný kríž a bol povýšený na generála. Osudové cúvnutie pri vyhlásení SNP 30. augusta 1944, pri pôvodne protinemeckom vojenskom prevrate, ho stálo život, Nemci

ho zatkli, zbavili hodnosti a všetkých vyznamenaní.

„Všeobecne sa prijíma záver, že ho popravili v Nemecku, rovnako ako povstaleckých generálov R. Viesta, J. Goliana a Š. Jurecha. Po skončení vojny bol úradne stanovený ako dátum úmrtia obľúbeného a schopného veliteľa 28. február 1945.“ Dodajme, že nedávno po prvý raz vďaka Klubu generálov na čele s generálom Naďovičom traja synovia popravených, z ktorých jeden, Marcel Jurech, žije pri Bratislave, po prvý raz navštívili koncentrák, kde zavraždili ich otcov.

■ TATRANSKÍ ORLI

Kapitola Křídla tatranských orlů z hľadiska leteckých súbojov opisuje „katastrofálny den maďarské agrese na jaře 1939“. Ide o časť príbehu Malej vojny, počas ktorej maďarské letectvo bombardovalo civilné obyvateľstvo Spišskej Novej Vsi. Povestná sa stala podľa publikácie 13. letka. Bola najúspešnejšou jednotkou Slovenských vzdušných zbraní. Dosiahla na východnom fronte vyše dvesto zostrelov nepriateľských lietadiel. Nemecká luftwaffe začlenila 13. letku zo zväzku najúspešnejšej eskadry Jagdgeschwader 52.

Skutočné počty zostrelených sovietskych lietadiel však trápia historikov už dlho, pretože väčšina dokumentov o činnosti jednotky bola zničená. Slováci absolvovali na východe vyše dve tisíce bojových letov a priznali im viac ako dvesto zostrelov. Najväčšie slovenské letecké eso, najúspešnejší slovenský stíhač bol Jan Reznák

z Vajnôr, ktorý zomrel v Martine v roku 2007. Priznali mu tridsaťdva zostrelov sovietskych lietadiel. Koniec letky so stratou troch elitných letcov však nastal pri útoku na americké bombardovacie lietadlá nad Novými Zámkami 26. júna 1944.

■ SMER KAVKAZ

Publikácia hovorí aj o „slávnom víťazstve“ pri mohutnej letnej ofenzíve v oblasti Rostova na Done v lete 1942. Slováci v nej zohrali nezanedbateľnú úlohu, prví prekročili rieku, boli prví na južnom brehu rieky. Pri dobýjaní mesta, ktoré je bránou na Kaukaz, zajali stovky sovietskych vojakov. Slovenská pechota, Rýchla divízia obsadila pritom obec Generalskoje, ktorú na počesť veliaceho generála premenovali na Turaneckoje.

„Nemeckí velitelia si slovenské jednotky ako celok veľmi cenili. Okrem toho sa našlo mnoho jednotlivcov, ktorí podali mimoriadne bojové výkony, len zo slovenského pozemného vojska získalo 288 vojakov Železný kríž II. triedy a jedenásť dôstojníkov Nemci dokonca vyznamenali Železným krížom I. triedy,“ uvádza publikácia.

■ KRUTÝ ZBER

„Zber zemiakov“ je heslo na odzbrojenie elitných formácií Východoslovenskej armády Nemcami, ktorá v druhej polovici augusta 1944 mala takmer tridsaťpäťtisíc vojakov a jej príslušníci dobrý výstroj a kvalitnú výzbroj. Napriek ambicióznym plánom väčšinu príslušníkov armády Nemci odzbrojili

v akcii pod kódovým označením Kartofelernie – Zber zemiakov. V nemeckých zajateckých táboroch sa ocitlo odhadom takmer osemnásťtisíc Slovákov.

Česká publikácia rozoberá vzťah armády a politiky, ťaženie proti Poľsku, venuje sa problematike prebiehania vojakov na sovietsku stranu i spolupráci s partizánmi. Podľa publikácie je to tradičná téma spojená s dejinami armády prvej Slovenskej republiky, ale najmä v posledných rokoch sa rozšírenosť tohto javu spochybňuje.

■ NAŠI AUTORI

Publikácia vyšla v druhej polovici januára, medzi citovanými autormi či zdrojmi sú tiež autori, ktorí vystupovali aj na stránkach SNN, medzi nimi Martin Lacko, ako i autor niekoľkodielných dejín o Slovenskej armáde v ťažení proti ZSSR Pavol Mičianik. Publikácia čerpá aj z informácií o generálovi Jurechovi z webu jurech.sk. Medzi pozoruhodnosti patrí, že viaceré z použitých dokumentárnych fotografií je od známeho matičiara Jozefa Cincika. Týchto niekoľko riadkov má upozorniť na zaujímavé čítanie a aj na autorov matičianých SNN, ktorí našli priestor i v českom seriáli publikácií o armádach a slávnych bitkách legendárnych ozbrojených síl.

(TPP, TISA), musia povinne zostať utajené pred verejnosťou minimálne päť rokov. Ani dohoda TTIP nie je výnimkou.

■ NESMELÝ PROTEST

Podľa britského denníka The Guardian ešte vlni v októbri hlavný zástupca EÚ pre obchod Damien Levie priznal, že tento voľný obchod (TTIP) znamená podkopanie minimálnych noriem, ktoré v minulosti EÚ už odsúhlasila! Podľa zdrojov z Guardianu, priznal, že EÚ dokonca povolila dovoz geneticky modifikovaných potravín a chemicky očistených hovädzích zdochlin! Britská organizácia Global Justice Now vydala vlni v októbri štúdiu, v ktorej sa uvádza, že: „Politickí predstavitelia USA úspešne využili rokovania o TTIP na to, aby dokopali EÚ k upusteniu od zátku tridsaťjeden nebezpečných pesticídov s prídavnými zmesami, ktoré preukázateľne spôsobujú rakovinu a neplodnosť.“

■ ZAUJÍMAVÝ PORTÁL

Slováci majú na internete k dispozícii „informačný portál o transatlantickom partnerstve“. Podľa prevádzkovateľov portálu je „cieľom portálu priniesť slovenskej verejnosti viac poznatkov o pripravovanej dohode o zóne voľného obchodu medzi Európskou úniou a USA. Zámerom TTIP je otvoriť obchod a investície medzi EÚ a USA, ktoré spolu tvoria štyridsať percent svetovej hospodárskej produkcie. To má priniesť viac práce, rastu a pomôcť Európe dostať sa z ekonomickej krízy“. Potom ešte niekoľko podobných od na to, ako porastie náš export do USA. Do roku 1989 sme mali naozaj „dobrú“ skúsenosť s takouto propagandou, obrátenou však smerom k Moskve a k ZSSR. Bez zaujímavosti nie je ani to, že portál svojimi vyhláseniami podporujú niektorí politici práve z pravicového neoliberalného spektra na Slovensku, ktoré sa bezhlavo hrnie do rizikovej a podmaňujúcej globalizácie sveta.

BESEDNICA

V súvislosti s utečenec-kou krízou vzniklo veľa analytických materiálov vysvetľujúcich pôvod jej vzniku. Skloňovalo sa vyvolávanie nepokojov od Líbye cez ďalšie severoafrické štáty až po Ukrajinu. Politológ Rastislav Tóth si položil otázku, čo bude ďalej? Vojna? Z tej záplavy informácií o bezohľadnosti svetového prediktora by sa mohlo zdať, že ľudia budú ostražiti a nedajú sa zmanipulovať do akcií vedúcich k rozvratu spoločnosti. Že sa nebudú správať ako žaba v hrnci, ktorá ani nezbadá, ako ju varia. A predsa aj na Slovensku máme dost dôkazov o našej krátkozrakosti.

Nepotrebujeme taký chaos

Viac peňazí by si v našom štáte iste zaslúžili mnohí občania. Najmä v porovnaní s príjmami a dôchodkami v iných štátoch Európskej únie. Právo sme očakávali ekonomicke i sociálne vyrovnanie po vstupe do EÚ, keď sme splnili všetky kritériá požadované bruselskou administratívou. A predsa sa tak nestalo ani po takmer dvadsiatich rokoch od vstupe do tohto elitného spoločenstva.

Máme slobodu, teda aj možnosť ísť a pýtať si. Ibaže klásť požiadavky a ultimáta v čase potrebovej kampane môže mať jediný cieľ: vyvolať nepokoje. Ten, kto organizuje tieto ľubivo znejúce protesty, dobre si je vedomý toho, že parlament nemá prázdniny. Parlament zo zákona skončil volebné obdobie a čokoľvek by pod nátlakom schválil, nemôže už do volieb reálne splniť. Organizátori to vedia a napriek tomu zneužívajú tisíce ľudí na to, aby v štáte spôsobili chaos. Lebo to potrebujú.

Vo Francúzsku k tomu, aby nastolili výnimočný stav, potrebovali teroristov. V USA Dvojčky. V Ukrajine majdan. K čomu inému môže viesť populárne bičovanie vášní? A zdá sa priam neuveriteľné, že ani po toľkých skúsenostiach s prediktormi sveta nie sme ako spoločnosť imúnni voči jeho praktikám nastolovania svojho poriadku.

Pred desiatimi rokmi neexistovala v Nigérii nijaká Boko Haram. Nevraživosť medzi moslimami a kresťanmi sa z času na čas prejavovala najmä masakrami kresťanského obyvateľstva. Ale v súčasnosti na severovýchode krajiny operuje dobre zásobovaná teroristická skupina šíriaca hrôzu a smrť nevinných ľudí. Nigérijské zdroje tvrdia, že sú platení svetovým prediktormi. Čo z toho vyplýva?

Bohatstvo sveta sa nevyužíva na ušľachtilé ciele, ale na ekonomicke i duchovné mrzачenie celých kontinentov sveta. Či ide o metódy plánovitého znižovania obyvateľstva planéty, alebo jednoducho o vytvorenie si cesty za ďalším bohatstvom, sú to nemorálne a neludské spôsoby. A v chaosse sveta akosi zaniká náš slovenský problém. Čo chcú dosiahnuť iniciátori referenda za obnovu Česko-Slovenska? Ponižujúce postavenie sľuhov a vymazanie slovenského národa z histórie? Mnohé indicie tomu nasvedčujú a nebolo by to po prvý raz v dejinách nášho národa.

Anna HROMJÁKOVÁ

Nadnárodné korporácie hrabú bohatstvo sveta a jeho národov

Tichý komplot s názvom TTIP

Jedným z argumentov na vstup Slovenska do Európskej únie bola aj predstava, že v spoločenstve a spojení štátov budú mať tie menšie krajiny viac ochrany aj pred ekonomickým nátlakom a hrabivosťou veľkých a dominantných ekonomických hráčov. Transatlantické obchodné a investičné partnerstvo (TTIP) je však zmluva, ktorú mienia medzi sebou uzatvoriť politici EÚ a USA – lenže tá stavia spomenutú premisu na hlavu.

Ivan BROŽÍK – Kresba: internet

V názve sa spomína slovo partnerstvo, čo navodzuje dojem, že zmluva je výhodná pre obe strany a že je – férová. Opak je však pravdepodobnejší. Nedávno štvrtí milióna Nemcov protestovalo proti tejto tajnej dohode, ktorú EÚ, pre prípad, že by nepokoje verejnosti vzrástli až natoľko, že by ju EÚ nemohla pod tlakom verejnosti schváliť, začala už aj potajomky implementovať. Nejde o fámu – informáciu priniesol 26. januára britský The Guardian, ktorý podrobne v článku rozobral priame dôsledky implementácie dohody TTIP pre Európsku úniu.

■ PODOZRIVÉ TICHŔ

TTIP, zmluva, o ktorej sa zámerne mlčí. Táto dohoda, akokoľvek výhodná sa „tvári“, je výhodná najmä pre veľkú biznis a korporácie. Mimoriadne je nevýhodná pre obyčajných ľudí. Priamo totiž ohrozuje ich zdravie, výkonnosť ich národného priemyslu, a teda aj zamestnanecké príležitosti, a tým celú sociálnu sféru, nehovoriac o narušení bežných environmentálnych štandardov v civilizovaných krajinách EÚ. Prečo? Príčina je jednoduchá a zrejmalá. Európa má v súčasnosti oveľa vyššie sociálne a environmentálne štandardy, ako sú tie v USA. A aj preto sa americké produkty na európsky trh nedokážu dostať v takej miere, aká by vyhovovala ich výro-

com. Až sedemdesiat percent amerických potravín je geneticky modifikovaných, vyše štyridsať percent obsahuje chemikálie, ktoré narušujú ľudský hormonálny systém. Viac ako deväťdesiat percent hovädzieho mäsa v USA je vyprodukovaných pomocou rastových hormónov, ktoré môžu spôsobovať rakovinu. Nehovoriac o tom, že samotná Európa má nadbytočné produkčné kapacity.

■ RUŠIA OBMEDZENIA

TTIP má túto prirodzenú „bariéru rozumu“ na strane EÚ zrušiť. Spomínané produkty z USA by sa dostali už aj na európsky trh. To isté platí aj pre kozmetiku a ďalšie priemyselné odvetvia chemickej výroby. Lenže ak v súčasnosti Európa zakáže pre zdravotné riziká pri používaní kozmetiky

v priemere tisícdeväťsto položiek ročne, USA ich zakáže približne dvanásť, čo je neuveriteľný nepomer. V Európe ešte stále platí zákaz šírenia a predaja produktov, ktoré už z preventívnych dôvodov považujú na to určené inštitúcie za rizikové, v USA sa pustí na trh všetko s rizikom, že po prípadných vzniknutých akýchkoľvek problémoch, najmä zdravotných, sú na to súdy, aby zaujali stanovisko.

Všetkým musí byť jasné, komu budú títo akože nestranní právnici nadzriavať a za koho budú „bojovať“. Za štáty a záujmy obyčajných ľudí to určite nebude! Lenže – o TTIP sa rokuje tajne.

Je tu aj ďalšie obmedzenie zo strany USA. Podľa tam platných zvyklostí všetky veľké dohody, ktoré USA takto globalisticky implementujú

Srbský veľvyslanec v Slovenskej republike Šani DERMAKU o srbskej politike a reáliách

Boli sme si oporou a podporovať sa neprestaneme

Slovensko, jeho politika, diplomacia, ale tiež aj verejnosť – osobitne matičná, pozorne sledujú vývoj v Srbsku, jeho mimoriadnu situáciu počas utečeneckej krízy, a osobitne teraz, keď sa na medzinárodnom poli na pôde Európskej únie rokuje o asociačnom úsilí Srbskej republiky, ktoré sa má zaviesť členstvom v EÚ. Slovenská republika je jedným z piatich členských štátov spoločenstva, ktorá neuznala jednostranné vyhlásenie nezávislosti Kosova a v tomto postoji má trvalú podporu slovenskej verejnosti, matičnej osobitne. V tejto súvislosti vedenie Matice slovenskej uvítalo možnosť čo najširšej informovanosti o Srbsku a veľvyslanec Srbskej republiky v Slovenskej republike Šani DERMAKU vyšiel tejto žiadosti v ústrety.

Zhovárať sa Dušan D. KERNÝ – Foto: Ivan PAŠKA a osobný archív veľvyslancu

• **Srbsko má v slovenskej verejnosti i v politike trvalú priazeň a podporu. Osobitne pozorne sme sledovali vývoj srbského predsedníctva v OBSE, ktoré sa skončilo vlni v decembri. Ako prispelo k posilneniu medzinárodnej prestíže Srbska, čo prinieslo srbskej politike a diplomacii?**

Chcel by som zdôrazniť, že sme boli radi, že sa KBSE/OBSE znovu vrátila do Belehradu. Boli sme hrdí na to, že sa nám naskytla príležitosť, aby sme ešte raz, po roku 1977 – 1978, ukázali, že Srbsko môže byť zodpovednou predsedníckou krajinou a vynikajúcim hosťom.

Domnievam sa, že sa Srbsko predstavilo ako nestranná a objektívna predsedajúca krajina OBSE, pričom sa mu podarilo udržiavať všetky komunikačné kanály otvorené, čo nebolo ani trochu jednoduché v okolnostiach poznačených ukrajinskou krízou – tá dominovala agende OBSE i nášmu predsedníctvu – a prehĺbila už existujúcu krízu dôvery na medzinárodnej scéne.

Nepochybne najdôležitejšou úlohou OBSE je aj naďalej deeskalácia krízy v Ukrajine a jej dôsledkov. Vyzdvihol by som, že dnes v našom regióne existujú aj mnohé iné bezpečnostné výzvy – tzv. zmrazené konflikty, ktoré sú naďalej nevyriešené a ktoré ešte stále predstavujú vážnu hrozbu pre našu spoločnú bezpečnosť. Transnacionálne a globálne hrozby a výzvy naďalej podryvajú bezpečnosť v regióne OBSE, aj v širšom rozmere. Terorizmus, organizovaný zločin, klimatické zmeny, ako aj aktuálna migračná kríza si vyžadujú súrnu, rozhodnú a koordinovanú odpoveď nás všetkých. Ako sme sa v týždňoch, ktoré predchádzali Ministerskej rade, zhodli na odsúdení teroristických útokov na Sinaji, v Paríži a Ankare, verím, že rovnako zjednotíme budeme pokračovať v našom spoločnom boji proti tejto globálnej a stále prítomnejšej hrozbe. Preto musíme vytrvať a posilniť úsilie s cieľom revitalizácie zodpovedajúcich rokovacích formátov. Srbsko bude ako člen Trojky v roku 2016 aj po ukončení svojho predsedníctva naďalej aktívnym partnerom v tomto úsilí, pretože pevne verí, že OBSE môže zabezpečiť kľúčový príspevok ku konsolidácii bezpečnosti a k opätovnému budovaniu dôvery v euroatlantickom a eurázijskom priestore.

Je dôležité vyzdvihnúť, že Belehrad bol počas Ministerskej rady diplomatickým hlavným mestom sveta a miestom nielen ceremoniálneho stretnutia, ale aj konkrétnych a konštruktívnych rokovaní o témach globálneho významu, o čom svedčia aj stretnutia medzi ministrom zahraničných vecí Ruskej federácie Lavrovom a štátnym tajomníkom USA Kerryom, ale aj ruského ministra zahraničných vecí Lavrova a tureckého kolegu Cavusoglu.

Na Ministerskej rade sa nám podarilo dosiahnuť konsenzus v, žiaľ, stále dôležitejšej oblasti boja proti terorizmu, a to prijatím dokonca dvoch rozhodnutí: o posilňovaní úsilia OBSE v boji proti terorizmu vo svetle nedávnych teroristických útokov a o zamedzovaní a boji proti násilnému extrémizmu a radikalizácii, ktoré vedú k terorizmu.

Využil by som túto príležitosť, aby som konštatoval, že zo strany partnerov bolo Srbskej republike vyjadrené uznanie za úspešné predsedníctvo v OBSE.

Srbská republika preberie 1. júla 2016

Srbský ambasádor Šani DERMAKU slovensko-srbské vzťahy hodnotí veľmi pozitívne.

šesťmesačné predsedníctvo v Organizácii pre čiernomorskú ekonomickú spoluprácu (BSEC). Počas neho bude osobitnou prioritou ďalšie prehĺbenie ekonomickej spolupráce v regióne. Regionálna spolupráca je jednou z priorit našej zahraničnej politiky, preto Srbská republika venuje pozornosť ďalšiemu rozvoju dobrých susedských vzťahov a spolupráce so všetkými štátmi v regióne v záujme spoločnej európskej budúcnosti. Rovnako sa posilňuje využití príležitosti na propagáciu krajiny a jej kapacit v početných oblastiach spolupráce, akými sú cestovný ruch, doprava, infraštruktúra a energetika. Predsedníctvo ukončí Stretnutie Rady ministrov zahraničných vecí v Belehrade v decembri 2016, keď bude naše hlavné mesto, som si istý, znovu vynikajúcim hosťom.

• **Slovensko sa pripravuje na polročné predsedníctvo v Európskej rade. Čo v tomto procese očakáva od EÚ srbská verejnosť v súvislosti s európskym smerovaním a asociačnými rokovaniami?**

Slovensko venuje prípravám na svoje prvé predsedníctvo v Rade EÚ značnú pozornosť a je v tomto smere primerane aktívne. Je mi známe, že príslušné slovenské orgány sú v kontakte a úzko spolupracujú so skúseným Holandskom, ktoré v súčasnosti predsedá v Rade EÚ. Deje sa tak v rámci tzv. Trojky (Holandsko – Slovensko – Malta). Pripomenul by som, že Slovensko má skúsenosti z predsedníctva vo V4. Som úplne presvedčený, že slovenské predsedníctvo bude efektívne a úspešné, ako aj že Slovensko preukáže disponovanosť a vyrovná sa s výzvami, ktoré sa počas predsedníctva určite vyskytnú.

Verím, že aj s vašou podporou sa nám podarí dosiahnuť pokrok na našej ceste do európskych integrácií. Chcel by som vyzdvihnúť, ako veľmi si Srbská republika cení nepretržitú podporu Slovenska a viackrát prejavenú pripravenosť odovzdať svoje skúsenosti z predprístupového obdobia. Veríme, že sa v rámci agendy slovenského predsedníctva v Rade EÚ nájde určité miesto aj pre Srbsko.

Slovenská verejnosť zaiste vie, že v Bruseli sa uskutočnila (14. 12. 2015)

druhá Medzivládna konferencia o pristúpení Srbska k EÚ, na ktorej boli otvorené prvé dve spomedzi celkovo tridsaťpäť rokovacích kapitol. Otvorená bola kapitola 32 o finančnom dohľade a kapitola 35, ktorá pre súčasných členov EÚ predstavovala „ostatné otázky“. Pre Srbskú republiku má táto kapitola osobitnú dôležitosť.

Očakávame, že počas roka 2016 budú otvorené ďalšie rokovacie kapitoly (23 a 24, a možno aj 31), kde očakávame podporu a pomoc priateľského Slovenska.

• **Slovenská verejnosť, osobitne matičná verejnosť a matičný týždenník SNN venovali trvalú pozornosť neprijateľným pokusom Kosova presadiť sa v UNESCO. Takisto sme s uspokojením a so zadosťučinením zaznamenali, že tento pokus neprešiel. Otvorená však ostáva otázka ochrany a starostlivosti o srbské kultúrne pamiatky na území jednostranne vyhláseného kosovského štátu. Aký je stav, je hrozba pre ešte zachované srbské historické pamiatky zažehnaná? Aká je úloha medzinárodnej verejnosti v tom, aby sa tejto otázke venovala trvalá pozornosť?**

Chcel by som najprv vyzdvihnúť, že Srbská republika si osobitne váži, že Slovensko, aj keď pod neprímeraným diplomatickým tlakom, hlasovalo na Generálnom zhromaždení UNESCO v Paríži proti prijatiu tzv. Kosova do tejto organizácie. Vtedy aj zásluhou záporného hlasu Slovenska „Kosovo nebolo prijaté“ do tejto významnej kultúrnej inštitúcie.

Možno bude pre vašich čitateľov zaujímavé, že veľký počet občanov Slovenska v telefonickom kontakte alebo prostredníctvom e-mailu vyjadrili plnú podporu Srbskej republike, aby si vybojovala zachovanie svojho kultúrneho dedičstva v Kosove a Metohii. Vychádzajúc zo zodpovednej úlohy UNESCO v medzinárodnej oblasti kľúčový význam má to, aby bola v týchto turbulentných a náročných časoch zachovaná morálna kreditibilita organizácie, ktorá je súčasťou systému OSN, aby zostala verná svojim pôvodným princípom a cieľom.

Pri organizácii, ktorej jednou z hlavných úloh je ochrana kultúrneho dedičstva ľudstva pre prichádzajúce generácie, nesmieme zabudnúť, že v priestore Kosova a Metohie sa od júna 1999, teda od zastavenia ozbrojených konfliktov po dnešok, stalo terčom útokov 236 náboženských a kultúrno-historických pamiatok. Bolo zničených 174 náboženských objektov srbskej pravoslávnej cirkvi, 33 kultúrno-historických pamiatok, ukradených bolo vyše desaťtisíc ikon a cirkevno-umeleckých a bohoslubných predmetov. Bolo zničených alebo poškodených 5 300 národných pomníkov na 256 srbských pravoslávnych cintorinách, pričom na vyše pol stovky cintorínov neexistuje ani jeden nepoškodený pomník. Štyri perly nášho duchovného a kultúrneho dedičstva – monastier Dečani, Pečský patriarchát, Gračanica a Chrám Bohorodičky Ljeviškej – sa dodnes nachádzajú na zozname ohrozeného svetového dedičstva UNESCO. Aj preto si robíme veľké starosti o svoje kultúrno-historické dedičstvo v tejto provincii, veď predstavuje stĺp našej národnej, kultúrnej a duchovnej identity a súčasť mimoriadne cenného historického a civilizáčného dedičstva modernej Európy a sveta. Popri taxatívnom výpočte útokov na kultúrne pamiatky Srbsko vyzýva na ďalšie intenzívne angažovanie sa medzinárodné spoločenstvo pri ich fyzickej a právnej ochrane, zohľadňujúc aktuálne dianie v provincii. Zdôrazňujem, že útoky na pamiatky náboženského a kultúrneho dedičstva nikdy neustávali. To je nespochybniteľný dôkaz toho, že väčšinové spoločenstvo nikdy neprijalo srbské kultúrne dedičstvo ako súčasť spoločného dedičstva a kultúrnych hodnôt, ktoré sme zdedili v Kosove a Metohii. Preto albánske spoločenstvo v Kosove nemá ani z právneho, ani z historického, morálneho alebo ktoréhokolvek iného stanoviska právo privlastňovať si pamiatky srbskej kultúry a duchovného dedičstva, ktoré boli od roku 1999 terčom systematického ničenia.

Dovoľte mi vyzdvihnúť, že istým spôsobom boli srbské monastiere „živým dedičstvom“ (v monastieroch existujú mniške bratstvá) a Srbská republika zdieľa ústarostenosť národa o ich bezpečnosť, rešpektovanie práva pohybu a pod. Rokovania o majetku Srbskej pravoslávnej cirkvi, ako aj o postavení a ochrane srbského kultúrneho dedičstva v priestore Kosova a Metohie v rámci bruselského dialógu ešte len nasledujú.

• **Otázka vzťahov s Kosovom zostáva zrejme kľúčovou, pokiaľ ide o aj o srbské rokovania s EÚ. Aké sú ich perspektívy v roku 2016 a aké hlavné problémy ich sprievádzajú?**

Srbsko venuje značnú pozornosť dialógu s predstaviteľmi Prištiny, ktorý je vedený pod záštitou EÚ a ktorý predstavuje jeden z mála úspešných príkladov mierového riešenia sporov v dnešnom svete. V rámci dialógu sa dosiahli mimoriadne dôležité dohody na zlepšenie každodenných životných podmienok všetkého obyvateľstva Kosova a Metohie. Naša pozornosť, venovaná tomuto procesu, je odrazom pevného zamerania na aktívny príspevok k pokroku v otázke politickej a ekonomickej stability regiónu západného Balkánu, ako aj na riešenie všetkých zostávajúcich otvorených otázok výhradne politickými a diplomatickými prostriedkami.

Práve preto preukázala Srbská republika v dialógu svoju konštruktívnosť a pripravenosť na kompromisy. Týmto spôsobom sme prispeli k tomu, aby pre mnohé komplexné otázky v jednotlivých segmentoch – od legislatívy po energetiku a telekomunikácie, boli dosiahnuté obojstranne prijateľné riešenia najmä v záujme zmierenia a spoločnej budúcnosti.

Chcem pripomenúť, že pre Belehrad boli kľúčovými dôvodmi na uzavretie Bruselskej dohody neprítomnosť podstatného pokroku pri realizácii základných ľudských práv príslušníkov srbského spoločenstva a iných nealbánskych spoločenstiev v Kosove a Metohii a želanie, aby sa prostredníctvom konštruktívneho dialógu dosiahol pokrok pri riešení otvorených otázok v záujme mieru a stability regiónu a jeho integrácie do EÚ. V Bruselskej dohode vidíme záruku zriadenia mechanizmu, ktorý Srbsom a ďalšiemu nealbánskému obyvateľstvu umožní normálny a dôstojný život. Ide o zriadenie Spoločenstva srbských okresov, ktoré by artikulovalo záujmy srbského obyvateľstva a ponúklo inštitucionálny mechanizmus na kolektívnu realizáciu a ochranu ich základných práv a prispelo k rýchlejšej normalizácii vzťahov.

S ľútosťou musím aj tentoraz konštatovať, že napriek dlhoročnej prítomnosti medzinárodného spoločenstva neexistujú v Kosove základné podmienky na nehatený a udržateľný návrat vnútorne vysídlených osôb. Srbská republika sa naďalej nachádza na nezávideniahodnom prvom mieste v Európe, čo sa týka počtu vnútorne vysídlených osôb. Počas roka 1999, a to aj po príchode KFOR, bolo vyše dvestodesaťtisíc občanov prinútených opustiť svoje domovy, zatiaľ čo ďalších dvadsaťtisíc osôb bolo vysídlených počas marcového pogromu v roku 2004. Momentálne je vnútri samotného územia Kosova a Metohie vysídlených vyše osemnásťtisíc osôb, pričom na území Srbska sa ich momentálne zdržiava o čosi viac ako dvestoštyritisíc. Spomedzi nich bolo podľa prieskumu UNHCR identifikovaných deväťdesiatšesťtisíc osôb s tzv. staženým sociálno-ekonomickým postavením a potrebujú nevyhnutnú pomoc.

• **Slovenskú verejnosť zaujíma aj vývoj v samotnom Srbsku. Môžete priblížiť hlavné otázky, ktoré Srbsko rieši v tomto roku a ako sa vyrovnáva s migračnou krízou?**

Domnievam sa, že rok 2016 má byť v Srbsku začiatkom obratu, keď sa vlastnými silami, prácou, zameraním sa na reformné procesy pokúsime preklenúť priepasť, ktorá vznikla následkom historických udalostí medzi Srbskom a vysoko rozvinutými krajinami. Občas môže byť priepasť obrovským podnetom, výzvou k mobilizácii a vyvinutiu ďalšieho úsilia. Začali sme seriózne a zložitú reformy vo všetkých oblastiach spoločenského života (legislatíva, zdravotníctvo, školstvo a iné) a som presvedčený, že v nich budeme napredovať. Cieľom je zvýšenie ekonomickeho rastu, konsolidácia verejného dlhu, posilňovanie infraštruktúry a iné. Budeme sa usilovať o zvýšenie právnej istoty a zmenšenie byrokratickej procedúry, aby sme prilákali zahraničných investorov a zvyšovali investície do nášho hospodárstva.

V tejto chvíli je Srbsko pre aktuálnu migračnú krízu jednou z najhrozenejších krajín. Aj keď pre najväčší počet migrantov a utečencov nepredstavuje konečnú destináciu, Srbsko sa ocitlo v samom epicentre na západo-balkánskej migračnej trase, ktorou prechádzajú všetci migranti a utečenci, čo sa zo Sýrie, z Afganistanu, Iraku a iných nestabilných oblastí, najmä z Blízkeho východu, vydali smerom do krajín západnej a severnej Európy cez členské krajiny EÚ – Grécko a Bulharsko. Väčšina migrantov, ktorí vstupujú na naše územie,

(Pokračovanie rozhovoru na ďalšej strane)

(DOKONČENIE ROZHOVORU)

je zaregistrovaná a je pre nich zabezpečené ubytovanie, strava a zdravotnícka starostlivosť.

Srbsko dobre chápe situáciu, v ktorej sa migranti nachádzajú, pretože srbský národ bol aj sám v nedávnej minulosti prinútený k migráciám a zachraňovaniu životov pred vojnovými udalosťami, čo ho robí veľmi vnímavým k ich problémom. Spôsob, akým čelíme rôznym aspektom migračnej krízy, a empatia, ktorú sme pri tom voči migrantom preukázali, boli doteraz hodnotené veľmi pozitívne tak zo strany inštitúcií a členských štátov EÚ, ako aj zo strany samotných migrantov a arabských krajín. To všetko pre nás znamená veľmi veľa a naplňa nás hrdosťou.

Záťaž, ktorú musíme niesť počas tejto krízy, sa však stáva zo dňa na deň väčšou a ťažšou. Srbsko už dve desaťročia zápasí s veľkým počtom utečencov z Bosny a Hercegoviny a z Chorvátska. V súčasnosti ich je tridsaťpäťtisíc a popri nich sa, ako som už uviedol, staráme o viac ako dvestotisíc vnútorné vysídlených osôb z Kosova a Metohie, zatiaľ čo sa ďalších trisťtisíc osôb nachádza v procese integrácie.

Pre krajinu s našimi kapacitami ide o obrovskú záťaž, pričom každodenný prílev nových migrantov predstavuje ďalšie bremeno. Preto sa treba čím skôr na úrovni EÚ dohodnúť na komplexnom, udržateľnom riešení, ktoré zahrnie aj tranzitné krajiny, čo sa nachádzajú na západobalkánskej trase. Srbsko chce byť súčasťou spoločného riešenia a je pripravené prevziať svoju časť zodpovednosti. Bude aj naďalej dôveryhodným partnerom EÚ a bude pokračovať v správaní sa voči migrantom spôsobom, ktorý je plne v súlade s európskymi a medzinárodnými štandardmi.

• Pre slovenskú diplomaciu je západný Balkán dlhodobou jednou z priorit, značná časť slovenských špičkových diplomatov pôsobila na Balkáne, dobre sa orientuje v problematike a má aj rešpekt v rámci EÚ, ako aj medzinárodnej kredit. Ako Srbská republika hodnotí naše dvojstranné vzťahy?

Cítim sa byť privilegovaný pre skutočnosť, že pôsobím v priateľskej krajine, ktorú so Srbskom spájajú tradične priateľské vzťahy a blízkosť dvoch slovanských národov v spoločnom geopolitickom a kultúrno-historickom priestore Európy, čo sa datuje ešte od čias Osmanskej ríše. Naše dve krajiny v prelomových časoch

svojho boja za slobodu a nezávislosť nachádzali v sebe navzájom oporu a ich národy sa jeden druhému revanšovali priateľstvom a podporou, kedykoľvek to bolo potrebné.

Vaši čitatelia určite vedia, že bohaté kultúrno-historické dedičstvo Srbov na Slovensku predstavuje aj dôkaz o ich stáročnej prítomnosti na území tejto slovanskej krajiny, na ktoré prichádzali od druhej polovice 15. storočia v štyroch vlnách. V minulosti na území Slovenska študovalo viac ako dvetisíc mladých ľudí, ktorí

Š. Dermaku pri otvorení výstavy vojvodinských maliarov v Dvorane MK SR.

mali neskôr veľký podiel na budovaní moderného srbského štátu. Dovoľte mi spomenúť Dositeja Obradoviča, ktorý položil základy srbského školstva, básnika Jovana Jovanovića Zmaja či Svetozara Miletića, bojovníka za práva Srbov a Slovákov. Pre mladú generáciu srbských študentov toho obdobia bola dôležitou najmä osobnosť Ľudovíta Štúra, ktorý ich mal v obľube a podporoval ich v ich snaženiach a zároveň udržiaval komunikáciu s ľuďmi Srbov, akým bol knieža Michal Obrenović. Vzájomne si jeden druhého veľmi vážili, Štúr ho navštevovali počas jeho života v Ivanke pri Dunaji. Obrenović venoval nemalé prostriedky na úspech slovenskej veci v revolučnom roku 1848. Pripomenul by som, že v rámci aktivít Kultúrneho inštitútu Srbov na Slovensku „Podunavlje“, bola pod záštitou veľvyslanectva otvorená výstava Michal Obrenović a Júlia Hunyady – osud jedného manželstva podunajskej aristokracie a v spolupráci s obcou Ivanke pri Dunaji a Múzeom Ľudovíta Štúra v Modre bolo zorganizované medzinárodné sympóziom o historických vzťahoch Ľudovíta Štúra s Michalom Obrenovićom. Týmto spôsobom sa veľvyslanectvo a inštitút pripojili k oslavám dvesto-

ročníce narodenia Ľudovíta Štúra. Nemôžeme nebrať do úvahy skutočnosť, že prislúchame k rovnakej slovanskej skupine národov, ktoré charakterizuje to, čo literáti, výtvarní umelci, hudobní skladatelia nazývajú slovanskou dušou. Otvorenosť, pohostinnosť, vŕcnosť, bezprostrednosť v kontaktoch, porozumenie citím na každom kroku. Aj pred príchodom na Slovensko do funkcie veľvyslanca som vedel, že sme si navzájom podobní. Teraz však cítim, že sme si ešte omnoho bližší, ako som si myslel.

skej národnostnej komunity v Srbsku. Spoločným záujmom je, aby sme takéto bilaterálne vzťahy ešte viac posilňovali a prehľbovali, k čomu príspevok môže poskytnúť aj spolupráca s Maticou slovenskou.

• Dovoľte, aby sme sa vám poďakovali za spoluzáštitu nad nebývalou veľkolepou výstavou Slovenské insitné maliarstvo zo Srbska, ktoré bolo mimoriadnym počínom tak v najnovších dejinách vzájomných vzťahov, ako aj v kultúrnom a spoločenskom živote hlavného mesta SR. Akú odozvu to malo u vás, aké podujatia a v akých oblastiach možno vo vzájomnej spolupráci očakávať, aký priestor by tu mohli mať aktivity Matice slovenskej?

Výstava Slovenské insitné maliarstvo zo Srbska, nad ktorou čestnú záštitu prevzali minister kultúry Slovenskej republiky Marek Maďarič a ja vo funkcii veľvyslanca Srbskej republiky, bola propagáciou slovenského insitného maliarstva ako prvku nehmotného kultúrneho dedičstva Srbskej republiky v Slovenskej republike a zároveň afirmáciou slovenskej národnostnej komunity žijúcej v Srbskej republike. Srbská republika s ňou vybudovala vzťahy, ktoré podľa obojstranného hodnotenia presahujú všeobecne prijaté štandardy. Srbská republika a jej občania si osobitne vážia význam slovenského insitného maliarstva, ktorý takisto značne prispieva k rozvoju tradične dobrých a priateľských vzťahov medzi dvoma národmi a dvoma štátmi v oblasti kultúry a ktoré najlepším spôsobom predstavuje vo svete našu spoločnú vlasť.

Skutočnosť, že som bol za veľvyslanca vymenovaný z miesta funkcionára vlády Srbskej republiky (vykonával som funkciu pomocníka ministra zahraničných vecí), hovorí o význame, ktorý Srbská republika prikladá bilaterálnym vzťahom so Slovenskom. Naše vzťahy sú založené na stabilných a dlhodobých základoch, pre ktoré je charakteristický vysoký stupeň súhlasu v otázkach bilaterálnej aj medzinárodnej spolupráce. Politický a ekonomický dialóg je intenzívny a vyvíja sa na vysokej i najvyššej úrovni.

Chcem vyzdvihnúť, že Slovensko poskytovalo podporu vo všetkých pre Srbsko dôležitých otázkach. Aktívne podporuje pokračovanie integračného procesu Srbska a perspektívu členstva v EÚ, podporuje územnú celistvosť a suverenitu Srbskej republiky – rozhodnutie o neuznaní jednostranného vyhlásenia nezávislosti Kosova. Slovensko nepodporilo, aj keď bolo pod veľkým tlakom, požiadavku Príštiny o prijatí do UNESCO. Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Belehrade je kontaktným veľvyslanectvom NATO pre Srbsko.

Osobitný príspevok ku kvalite bilaterálnych vzťahov dáva približne sedemdesiatitisíc príslušníkov sloven-

Výstava vzbudila mimoriadny záujem aj srbskej verejnosti informovaním printových i elektronických médií, osobitne zverejnenie informácie o tom, že Marián Tkáč, predseda Matice slovenskej, odovzdal maliarovi Jánovi Bačurovi medailu za príspevok k propagácii a afirmácii slovenskej tvorby v zahraničí. Maliar z Padiny, ako vám je známe, predsedovi Matice odovzdal portrét Ľudovíta Štúra, ktorý namaloval pri príležitosti pripomínania si dvestoročnice jeho narodenia.

Úprimne si želim prehĺbenie našej vzájomnej spolupráce. Priestor na to existuje – realizácia kultúrnych podujatí, spolupráca v oblasti vydavateľskej a prekladateľskej činnosti, vzájomná výmena návštev a iné. Zo svojej strany urobím všetko pre to, aby sa takéto spolupráca aj uskutočnila.

Filmový dokument *Misia bratov Konštantína a Metoda sa vydal do sveta*

Dedičstvo cyrilometodskej tradície

Pre Slovenské národné noviny píše Stojan LEKOSKI – Foto: autor

Nadväzujúc na štátny sviatok sv. Klimenta Ochridského, ktorý sa v Macedónsku slávi 8. decembra, sa v Skopje uskutočnila 9. decembra 2015 prvá medzinárodná projekcia úvodnej časti dokumentárneho filmu *Misia bratov Konštantína a Metoda*, ktorý vznikol v produkcii RTVS. Autorom scenára je Bernadeta Tokárová a režisér filmu Kristián Bezák.

Slovenskí tvorcovia vyrobili tento film pri príležitosti 150. výročia príchodu vierozvestcov sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu. Tri časti dokumentu odvysielali v RTVS na druhom programe 2. – 4. júla 2014.

Záštitu nad podujatím, ktoré sa konalo v priestoroch Macedónskej kinotéky, prevzal prezident Macedónskej republiky Gjorge Ivanov. Medzi účastníkmi podujatia boli autori filmu, najvyšší predstaviteľ katolíckej cirkvi biskup Kiro Stojanov, vладыka Agatangel – biskup macedónskej pravoslávnej cirkvi, predstavitelia tamojšej Univerzity sv. Cyrila a Metoda, dekáni filologicko- a lekárskej fakulty, riaditeľka literárneho inštitútu, študenti bohosloveckej fakulty, ako aj členovia diplomatického a konzulárneho zboru a predstavitelia verejného a kultúrneho života.

Prezident Gjorge Ivanov vo svojom vystúpení na podujatí zdôraznil: „Jazyk je kľúčom k pocho-

peniu kultúry, tradície a svetonázoru národa, jeho minulosti, prítomnosti a budúcnosti. Jazyk je dušou národa. Ale kým vyslovené sa niekedy zabúda, písané slovo ostáva. Prostredníctvom písma autentickým spôsobom prenášame budúcným generáciám to, čo sme zdedili od našich predkov. Právo na vlastný jazyk, vzdelanie, identifikáciu sú aj

v súčasnosti univerzálne a európske ľudské hodnoty. Zápasom našej generácie je starostlivosť a afirmácia dedičstva, vďaka ktorému máme náš svetonázor a identitu. Dokumentárny film to potvrdzuje aj obrazom.“

Veľvyslanec SR v Macedónsku Martin Bezák so svojou príhovorou na uvedení filmu zdôraznil, že po promócií staroslovansko-slovensko-

-macedónskeho vydania Proglasu od Konštantína Filozofa v Kostole sv. Sofie v Ochride, po vydaní prvého slovensko-macedónskeho slovníka a prvého turistického sprievodcu Ochridom v slovenčine, po dvoch kolách vedeckej konferencie o macedónsko-slovenských literárnych, kultúrnych a jazykových vzťahoch na pôde Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre a Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Skopje, po umiestnení ikon sv. Klimenta a sv. Nauma ako daru mesta Ochrid na oltár najväčšieho kostola na Slovensku zasväteného sv. Cyrilovi a Metodovi v Terchovej „pokračujeme v promócií a kladnom potvrdení cyrilo-metodského dedičstva, ktoré je spoločným vlastníctvom nielen macedónskeho a slovenského národa, ktoré sú takto prepojené v slovanskom svete azda najsiilnejšou väzbou“.

Pozdravné posolstvo predsedu Trnavského samosprávneho kraja Tibora Mikuša pre prezidenta Macedónskej republiky prečítal Stojan Lekoski, iniciátor a prekladateľ filmu do macedónčiny.

Prvá medzinárodná projekcia dokumentárneho filmu *Misia bratov Konštantína a Metoda* je ďalším potvrdením, že cyrilo-metodské dedičstvo je univerzálne, je stále živé a večné, je svetlom, ktoré nikdy nezhasne.

Autor je člen SSS a SC PEN.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

V dnešnom príspevku o jazyku a dorozumívaní sa vrátíme k základným zvukovým častiam reči, k hláskam a ich vlastnostiam. Napriek tomu, že hlásky v slovách ako pomenovacích, a teda významových jednotkách nemožno vymeniť ani zameniť ich poradie, často dochádza k striedaniu niektorých hlások alebo k zmene ich niektorej zvukovej vlastnosti.

Hláskové zmeny

Tieto zmeny sa vzťahujú napr. na dĺžku (kvantitu) samohlások, mäkkosť alebo (ne)znelosť spoluhlások, napr.: mráz – bez mrazu (striedanie á/a), rodina – rodín (i/i), nôž – nože (ô/o), škola – škôl (o/ô), kabát – kabátik (t/t'), hosť – hostka (t/t'), Slovák – Slováci (k/c), noc – nočný (c/č), isť – ide – išiel (s/d/š; e/ie), oheň – ohňom (zánik e), lož – lži (zánik o), otázka – otázok (vznik o), výnimka – výnimiek (vznik ie), prosiť – prosme – prosba (výslovnosť so s/z/z). Naznačená hlásková obmena a variantnosť v slovách alebo v gramatických tvaroch súvisí najmä s dvoma jazykovými procesmi: s tvorením nových slov (s odvodzovaním) a s ohýbaním (so skloňovaním a s časovaním). Možnosť ohýbať slová a tvoriť rôzne gramatické tvary slov charakterizuje ohybné (flektné) jazyky, ku ktorým patrí aj slovenčina. Pri skloňovaní a časovaní slov, ako aj pri ich odvodzovaní vznikajú hláskové zmeny najmä na konci slov (v odvodzovacích a gramatických príponách) a menej často i vo vnútri slova (v jeho koreni či slovotvornom a tvarotvornom základe). Slovo tvorné i tvarotvorné procesy sú v našom jazyku mnohotvárne a tým zaujímavé. Striedanie hlások, prípadne aj hláskových skupín, napr. vresk – vresťat', lesk – leštit' (sk/šť) v slovách a tvaroch súvisiacich s rovnakým obsahom, môže sa uskutočňovať pravidelne (a/a, i/i, e/ie, o/ô, t/t', c/č, k/c, sk/šť a pod.) alebo nepravidelne. Striedanie spoluhlások s/d/š v tvaroch slovesa isť (ide, išiel) sa nedá vysvetliť žiadnymi pravidlami, preto aj z hľadiska časovania ide o sloveso s nepravidelným časovaním, podobne ako niektoré ďalšie slovesá: byť – som – je – bude – bol – buď!, jesť – jem – je – jedol – jedz!

Hláskové zmeny prebiehajú vo zvukovej reči, vo výslovnosti, v písaných textoch sa však vždy nezaznamenávajú, pretože žiadnym písmom sa nezapisuje skutočné znenie živej reči. Jej ustáleným a záväzným spôsobom zaznamenávania je pravopis, založený na väčšom či menšom súlade medzi hláskami a písmenami. V slovenskom pravopise sa dôsledne zaznamenáva samostatnými písmenami väčšina hlások schopných v rovnakom zvukom okolí rozlišovať význam slov aj gramatických tvarov. Platí to aj pre dĺžku (kvantitu) slabičných hlások, ktorá sa signalizuje dĺžňom: tvar –tvár, rad – rád, hra – hrá a pod. Mäkké spoluhlásky sa zapisujú s mäkkým, ale spoluhlásky d, t, ň, l pred e, i, ia, ie, iu sa píše bez mäčkča: deti, nečlen, teplý. Na rozdiel od výslovnosti sa v našom pravopise zachováva jednotná podoba slov so znými alebo s neznelými spoluhláskami. Pri písaní používame písmeno pre znelú alebo neznelú spoluhlásku podľa výslovnosti pred samohláskou v iných tvaroch toho istého slova alebo v jeho odvodeninách, preto píšeme prosme, prosba podľa prosit'; ceruzka podľa ceruza; slabšie podľa slabo.

Ivan OČENÁŠ

SND s úspechom uviedlo novú divadelnú hru *Rivers of Babylon* Krutý príbeh z nedávnych čias

Alexander GOCZ – Foto: SND Martin GEIŠBERG

Keď sa v roku 1991 objavil na pultoch kníhkupectiev román Petra Pišťanka *Rivers of Babylon*, vyvolal u bežných čitateľov nadšenie a u literárnych kritikov a teoretikov šok. Autor, v tom čase tridsiatnik, bol v spisovateľských kruhoch úplne neznámy. Nečudo, keď sa pohyboval medzi neoficiálnymi hudobníkmi a prozaikmi, ktorí mali väčšinou robotnícke povolania. On sám pracoval ako robotník v Slovnafte, vo vodárňach a v čase, keď mu vyšiel spomínaný debut, strážil parkovisko v centre Bratislavy.

Hneď na začiatku deväťdesiatych rokov volali literárni kritici, redaktori aj teoretici po literárnom spracovaní prevratných spoločenských zmien, ktoré so sebou priniesol november 89. Renomovaný spisovateľ sa odmlčali alebo vydávali staršie veci, ktoré predtým socialistická cenzúra nepustila, a autorky sladkých ženských románov, kde sa chudobná asistentka zamiluje do bohatého podnikateľa, ešte len zbierali odvahu písať. Do toho vpadol Pišťankov román ako drzý pouličný muzikant do noblesnej kaviarne. Surový príbeh, čudné postavy, z ktorých ani jedna nebola vlastne kladná, cynizmus, dialógy z ulice, nezriedka aj s vulgarizmami hrubého zrna, podvody, faloš, násilie a všadeprítomná honba za peniazmi. Ešte aj láska bola v autorovom prípade vypočítavá a najmä predajná.

VITAJTE V KAPITALIZME

Samotný príbeh by sa dal charakterizovať slovami – ako hrubou silou, bezohľadnosťou a nemoralnosťou zbohatnúť. Dedinský parobok Rác prichádza do Bratislavy, aby zarobil peniaze a mohol sa uchádzať o dcéru bohatého gazdu. Zamestná sa ako kurič v kotolni noblesného

Rolu Ráca stvárňuje M. Ondřík (uprostred), P. Vajdová hrá Silviu a P. Bajerčík vedúceho reštaurácie.

hotela a príhlých obchodov. Keď starý kurič odíde do dôchodku, stane sa Rác pánom kotolne a začne konať. V podstate primitívny chlap, ale s riadnou dávkou sedliackej prefíkanosti a tvrdej neústupnosti začne vydierať okolie zatváraním ventilov s teplou vodou. Postupne sa však začne priučať o miestnych vekslákov a spozná svet zlodejov, prostitútok a pasákov. Svet sexuálnych, často perverzných zahraničných turistov a neskôr aj komu-

nitú vznikajúcich hrubokrých mafiánov, medzi ktorých sa zaradí, a kým títo poľujú na holandských dražbách po menších sústach, on napokon sprivatizuje celý luxusný hotel.

Čitateľ so zatajeným dychom sleduje, ako sa surový a násilnícky Rác postupne mení na váženého podnikateľa, ktorý nepochybné zapojí do svojich kšeftov bývalých dôstojníkov Štb a neskôr cez svojich nasrčených ľudí vstúpi aj do veľkej politiky. Paralele s Rácovým prí-

behom sledujeme aj príbeh tučného a skúpeho strážcu parkoviska pred hotelom Fredyho Špáršvajna. Ten je v celom tom obľudári nastupujúceho prvotnopospolného kapitalizmu outsider, malá rybička kľučkujúca medzi žralokmi. Pišťanek opisované prostredie dobre poznal, rovnako ako motívy, reč a správanie sa svojich hrdinov. Ukazuje ich s cynickým gestom – pozrite sa, čo nám priniesli nové poriadky. Akú zoologickú záhradu monštier a obetí.

PRÍBEH AKO FILM

Slovenský režisér hry *Rivers of Babylon* Diego de Brea, ktorý má v SND na svojom konte už niekoľko premiér, vychádzal zo slovenského prekladu Pišťankovej knihy. O románe okrem iného povedal: „Držal som sa Pišťanka, lebo má výborný cit pre konflikt, vzťahy a veľmi presne buduje situácie. Píše ich tak, akoby ovládal rovnako divadelný aj filmový jazyk. V tom je veľmi silný. Najsilnejší.“ Zajímavé je, že režisér si sám navrhol aj scénu a vybral hudobné motívy. Svoj režijný zámer mu iste komplikoval aj fakt, že román *Rivers of Babylon* bol pár rokov po svojom prvom vydaní sfilmovaný, pričom hlavnú úlohu Ráca si zahral Andy Hric. Diego de Brea obsadil do tejto postavy Milana Ondříka a urobil dobre. Jeho Rác viac sedel povahovo a najmä vekovo. V inscenácii sa blysol aj Lubo Paulovič v dvojúlohe Zdravka, rakúskeho gatarbeitra, ktorý sa medzi prostitútkami vydáva za lekára, a Hurenszona, švédskeho zástupcu nemenovanej veľkej nábytkárskej firmy, prichádzajúceho do Bratislavy za perverzným sexom. Televízne známy Alexander Bárta zasa so šarmom stvárnil veksláka Video Urbana, ktorý svojou

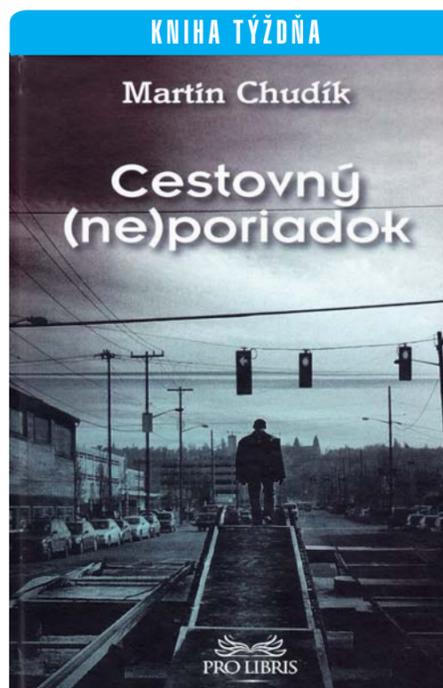
inteligenciou tvorí kontrast s hrubým a živočíšnym Ráčom. Z herečiek presvedčili Diana Mórová ako Edita a Petra Vajdová v úlohe Silvie, obe stvárajúce prostitútky. Už po prvých minútach bolo zrejme, že režisér sa rozhodol zakomponovať do hry filmové postupy. Ako keby sa inšpiroval kultovým režisérom Quentinom Tarantinom. V niektorých pasážach postavy v pozadí javiska „zmrznu“ a tvoria tak príťažlivý štáň často krutému dej. V každom prípade sa divák nenudí.

NAHRÁDZA HISTORIKOV

Časť literárnej kritiky porovnávala *Rivers of Babylon* s Ballekovým Pomocníkom. Aj u Balleka sa hrubý a bezohľadný mäsiarsky pomocník vyšvihne na miesto svojho majstra. No týmto motívom sa podobnosť oboch románov končí. Peter Pišťanek dokázal ešte začerstva ukázať verejnosti skutočnú tvár rodiacej sa spoločnosti, kde morálka a etika hanebne zaostali v pretekoch so ziskuchtivosťou, s podvodmi a s neludskosťou. Predstavenie naučí mladšiu generáciu, ktorá si november 89 pamätá z kočkova, viac o našej histórii ako siahodlhé vedecké elaboráty. V propagačných materiáloch sa *Rivers of Babylon* označuje ako „román o perverznych činoch, v ktorých žijeme“. Zároveň sú diváci upozorňovaní, že v hre zaznejú vulgarizmy a na javisku sa fajčí. Iste je to aj marketingový ťah, no nielen preto je predstavenie vypradané do mája, čo sa na našej prvej scéne často nestáva. Škoda len, že sa premiéry nedožil autor Peter Pišťanek. Práve spomínané perverzné časy, ktoré žijeme, zrejme spôsobili, že volil dobrovoľný odchod zo života.

Mladí talentovaní básnici nastupujú

Martin Chudík: *Cestovný (ne)poriadok*, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2015

KNÍHA TÝŽDŇA

Martin Chudík

Cestovný
(ne)poriadok

Pochmúrne predpovede o postupnej atrofii poézie, o jej čoraz menšej úlohe v súčasnej literatúre sa, chvalobohu, nenaplnili. Ani internet, ktorý na svojich stránkach ponúka metráky takzvaných „básní“, ktoré často doslova chrlia rôzni grafománi, jemne postihnúť jedinca, objavujú sa pravidelne aj kvalitné básnické zbierky. Medzi ne určite patrí aj titul *Cestovný (ne)poriadok* od mladého autora Martina Chudíka.

Martin Chudík svoj básnický talent preukázal už svojím debutom *Ukryté v dotykoch* (2013), za ktorú ho ocenili Cenou Ivana Kraska za najlepšie debuty autorov do tridsaťpäť rokov. Vysoko nasadenú poetickú latku vo svojej druhej knihe rozhodne nepodliezol. Zbierka *Cestovný (ne)poriadok* sa skladá z častí Pomenovať hľbku a Praskanie ľadu, pričom v prvej sa básnik sústredil na reflexívnu lyriku. Usiluje sa s jemne zastretým gestom reagovať na nádeje, radosti a smútky súčasného človeka, ktoré sú napriek mohutnému nástupu technológií stále tie isté, hlboko skryté v podstate človeka. Originálnym básnickým rukopisom s presne použitými metaforami nechá čitateľa spracovávať si vnútorne básnický text, ako napríklad v básni *Návraty: ... s každým krokom / sa ťažšie vraciam / na miesta ktoré / som opustil. V druhej časti zbierky ponúka Martin Chudík intimnú a ľúbostnú lyriku. Znovu ide o básne s prepracovanou štruktúrou bez zbytočných slov. Včera (nie) je dnes: ... za oknom opäť svitá / len ty si o deň bledšia. Poézia tohto autora si viac než dobre vystačí s presne umiestneným slovom bez dnes často používaných šokujúcich obrazov, bez uličného slangu a silných i silených póz. Čo je potešujúce a v dnešných časoch vôbec nie bežné, autor na niekoľkých básňach s prehľadom dokazuje, že je doma aj vo viazanom verši. Martin Chudík skrátka napísal básnickú zbierku, ktorá sa rozhodne v tohtoročnej produkcii nestrať.*

(mab)

MEDAILÓN

Stáva sa takmer pravidlom, že mladí muži a ženy vstúpajú do literatúry bránami poézie. V mladom veku je básňou najrýchlejšim médiom, cez ktoré môže tvorca vyjadriť svoje pocity, názory, lásky i trápenia. Neskôr je pre niektorých autorov básňou prítomná a prechádzajú k prozaickej či dramatickej tvorbe. Taká je aj tvorivá dráha básnika, prozaika a najmä dramatika Mikuláša KOČANA.

Z básnika dramatikom

Mikuláš Kočan sa narodil 8. februára 1946 v Humennom. Po maturite na tamojšom gymnáziu študoval na Divadelnej fakulte Vysoké školy múzických umení v Bratislave a po jej absolvovaní bol dramaturgom vysielania pre deti a mládež v Československej, neskôr v Slovenskej televízii, od roku 1996 bol redaktorom Literárneho týždenníka a v súčasnosti je v slobodnom povolaní. Žije v Bratislave, no potom sa už autor venoval výlučne dramatickej tvorbe s občasným odbočením k próze. V tejto oblasti debutoval komediálnou súčasnosťou *Kastelán* (1976) a *Závrat* (1977). Formou humoru a odľahčenia v nich mapoval nedorozumenia i konflikty medzi generáciami, sústreďujúc sa jednak na kritiku deformovaných medziľudských vzťahov a zároveň praniejúc pokrytectvom, a predovšetkým narušený systém morálnych hodnôt. V sérii ďalších hier uvedených na scéne SND *Kolotoč* (1979), *Gadžovia* (1981), *Playback* (1983), *Horúci zemiac* (1985) a *Húsky, húsky, kam letíte* (1991, inscenovaná v Prešove) sa mu podarilo prostredníctvom poetiky komediálno-modelovej dramatickej situácie karikovať aj samotný spoločenský systém, ktorý tieto deformácie podmieňuje. V podobných intenciách je napísaná aj hra *Diabol* (1994), kde reagoval na spoločenskú situáciu po zmene politického systému. Azda najviac kriticky vyznieva Kočanova hra *Diabol* (1994), kde reagoval na spoločenskú situáciu po zmene politického systému, za čo sa autor dočkal rôznych ústrkov zo strany niektorých ľudí s vplyvom na rozhodovanie v oblasti kultúry. Samostatnou kapitolou by boli rozhlasové hry pre deti a mládež, ktoré patria k tomu kvalitnému, čím rozhlasový archív disponuje. Mikuláš Kočan sa v týchto dňoch dožil sedemdesiatich rokov. V mene redakcie SNN mu srdečne blahozeláme!

(mab) Foto: Emil SEMANCO

HUMORESKA

Čo sa len tí naši štúrovci natrápili, keď bojovali s alkoholizmom Slovákov. Popritom to neboli napospol nejakí militantní abstinenti. Zachovaná historická klebetka hovorí, že pri jednej z vychádzok na staroslávny Devín hostil Štúr svojich verných v hostinci pod hradom tak intenzívne, že nakoniec museli vyslať do Prešporku rýchlu spojku, aby zohnala peniaze na účet. Vzhľadom na 19. storočie určite nepili čapovanú kofolu. Takže pohárik, dva dobrého vína, pivečko od smádu – to bolo v poriadku. Čo nebolo podľa našich národovcov v poriadku, to bola pálenka.

Pri tej príležitosti mi prišiel na um starší vtíp. Jano číta noviny a hovorí Ferovi: Počúvaj, Fero, tuto čítam, aká plága je ten alkohol. Zničené zdravie, zničené rodiny, rozvody, havárie... Fero sa zamyslí

nej platby a kreditné karty vtedy nemali ani grófi. Vypité poldecáky sa potom vyzrávali a neskôr čiar-kali na prísľušný „rováš“. Sem-tam pribudla aj nejaká čiaročka navyše, ale to ostalo krčmárom

neschopnosť a predtým prepísať statok a role na manželku, ako je dnes dobrým zvykom. Práve tento systém privádzania na žobrácku palicu pomkol Štúra, že spolu so svojou družinou začal zakladať

vypíť zajtra. Myslim si však, že je načase danú myšlienku oprášiť. Napríklad Spolok miernosti v nákupni. Ten by združoval ženy, aby pri vstupe do nákupného centra nedostali horúčku a neminuli pol výplaty na veci, ktoré ostanú v skrini. Alebo Spolok miernosti v korupcii. Pahltný politik by vstúpil do takého spolku a hneď by na úplatku ubudli zo dve nuly.

Ale na záver sa vrátim predsa len k alkoholu. Kedysi dávno sa v Roháci (pre mladšie ročníky: bol to prednovembrový humoristický časopis) objavil kreslený vtíp, kde pri stole v krčme hovorí akýsi štamgast: Tak veru, prestal som piť. Už len tie cukríky cmúľam. Krčmár, dve kocky tuhého liehu!

Marek DANKO

Spolky miernosti sú inšpiráciou už vyše dvesto rokov

a odvetí: To ti bude voľajaké svinstvo ten alkohol. To by som ani do huby jakživ nevzal. Ostaňme my radšej pri našom pálenom.“

Veru, neboli to ľahké časy. Sedliaci hrdačili a panstvo hodovalo. Just ako dnes. No a jedinou pohľobou bolo ísť večer do krčmy a tam sa zdrúžať ako pečeň káže. Krčmári boli väčšinou podnikaví, a tak nalievali aj bez hotovost-

do dnes. Teda čo sa štamgastov týka. Cezpoľným a cudzincom ostáva smutne sa pozrieť na obľúbenú ceduľu nad výčapom: Na sekeru nenalievame! Keď bolo čiaročiek požehnané, nastúpila súdna, respektíve exekučná moc a kravička či poličko sa sťahovali do krčmárovho vlastníctva. V tých krutých časoch totiž nemohol sedliak vyhlásiť bankrot či platobnú

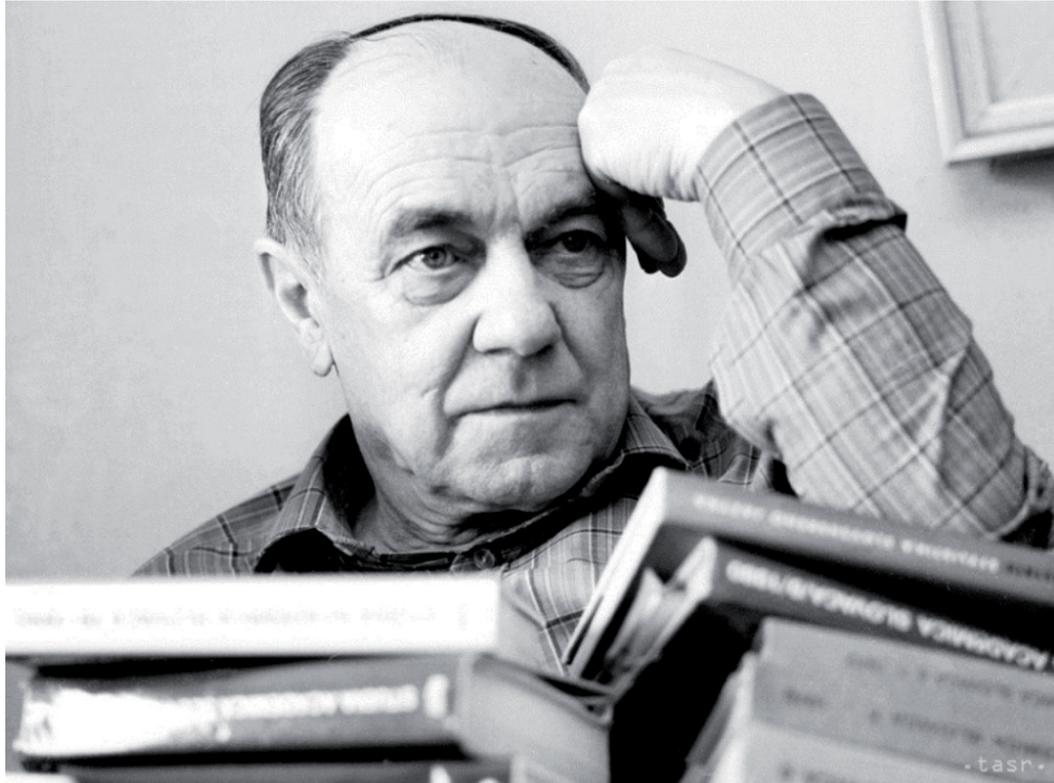
Spolky miernosti či striezlivosti. Všimnite si najmä slovo miernosti! Nešlo tu o spolky abstinentov či anonymných alkoholikov, aké poznáme dnes. Ved' ani protialkoholické liečenia neexistovali a prípadnú terapiu liekmi zastupoval prázdny mešec a holý zadok. Chlapci národovci apelovali na Slovákov, aby sa v pití miernili a neprepíjali včera to, čo mali

Spomienka na Jozefa Mistriku, človeka s neuveriteľným záberom

Čarodejník tajomstiev dorozumievania

Ján ČOAJ – Foto: archív redakcie

V polovici päťdesiatych rokov nám na fakulte prednášal štylistiku mladý, sotva tridsaťpäťročný, a my sme obdivovali nielen kapacitu jeho vedomostí, ale aj krásu reči, a tým nemyslím len ľubozvučnosť rodáka zo Španej Doliny, ale i štýl – nakoniec, tak to malo byť: prednášal nám predsa štylistiku. Nevedeli sme ešte do koľkých oblastí vedy tento sympatický človek zasahuje. Dnes vieme, že to bolo do všetkých oblastí ľudskej komunikácie, ešte aj do „jazyka“ hluchonemých. Dovoľte mi malú rekapituláciu zásluh nášho pána profesora Jozefa Mistriku a tichú spomienku pri jeho nedávnych nedožitých deväťdesiatich piatich narodeninách.

Vrchársky chlapec prišiel na svet 2. februára 1921, a keď začal chodiť do školy, učiteľia vedeli, že chlapca by bolo škoda, ak by nešiel na štúdiá. Tak sa stalo: po miestnej osemtriedke vychodil v rokoch 1937 – 1941 učiteľský ústav v Banskej Bystrici a ako dvadsaťročný začal učiť v rodnej dedine.

VEDYCHTIVOSŤ

Svet malej školy sa mu máli. Veľa čítal – a sám od seba začal porovnávať odlišnosti v štýle, slovníku, postupoch jednotlivých autorov. Tak sa dostal pod kožu svojmu budúcemu poslaniu (presnejšie jednému z poslani): štylistike. Strhol ho aj inotaj tesnopisu, rýchlosť

stenografického záznamu, majstrovstvo presného písania na stroji vo vysokom tempe – nielen že si to osvojil, on chcel byť majstrom tohto umenia, najšť čo najjednoduchšiu metodiku jeho osvojenia pre najširší okruh ľudí. Na hospodárskej škole v Trenčíne a potom v Bratislave učil tieto predmety, ale pritom si uvedomil, že sú to len spôsoby komunikácie či zaznamenávania komunikácie – a jeho lákal jazyk ako taký vo všetkých podobách: hovorový, recitálny, jazyk spisovateľa i vedca, ba ešte aj „jazyk“ tých, čo ho nevedia používať – reč hluchonemých. Tak popri zamestnaní vyučoval slovenčinu a ruštinu na bratislavskej Filozofickej fakulte, v roku

1956 absolvoval a už v tom roku nám prednášal štylistiku. To je čo povedať, najmä ak našimi učiteľmi boli vtedy osobnosti takých mien ako Stanislav, Mráz, Pišút, Tomčík, Boor... Nestratil sa medzi nimi. Aj keď nebol profesionálny profesor. V „civile“ bol totiž v tom čase riaditeľom Stenografického ústavu.

VÝSKUMY

Ani po toľkých rokoch nedokážem pochopiť – a istotne nie som sám – ako to náš pán učiteľ všetko dokázal. Najmä ak si uvedomíme jeho základné povinnosti, ktoré mu vyplývali z pracovného zaradenia a funkcií: desaťročie v Stenografickom ústave, ďalšie

desaťročie v Slovenskej akadémii vied a na Filozofickej fakulte UK – a všade tam väčšinu času pohltia denné povinnosti; tri roky pôsobenia na Lomonosovovej univerzite v Moskve a na univerzite v Kolíne nad Rýnom (striedavo), dva roky prednášok v Oxforde a Sheffielde a v dôchodcovskom veku ešte na Univerzite Mateja Bela a Akadémii umení v Banskej Bystrici. Zrejme svojim výskumom musel venovať všetok zvyšný čas. Aj to sa ľahko povie. A hneď mi vyskočí otázka: A kedy napísal to svoje veľkokapacitné dielo?

Skúmal zákonitosti, osobitosti a taje slovenskej štylistiky, poetiky a rétoriky – komplexne ako vôbec prvý vedec – a usiloval sa všetko vidieť vo vzájomnej väzbe, jazykovedne i literárnovedne, z pohľadu umelca i učiteľa gramatiky. Už v tom bola jeho jedinečnosť. Výsledkom výskumu spoločných polí literárnej vedy a jazykovedy boli jeho nové poznatky o vzniku slov, o posune významu slov, o zmene syntaxe – teda slovenského slovosledu a vetosledu. Dvadsať rokov bol nielen výkonným stenografom, ale so skupinou najlepších (tzv. komorných) slovenských stenografov vypracoval vyšší stupeň krátenia, čím sa rýchlosť stenografického záznamu zvýšila až o tretinu. So slepeckým ústavom v Levoči (najmä s Jozefom Vráblom) spracoval systém slovenského skratkopisu v Brailovom písme, čím sa podstatne zjednodušilo a urýchlilo písanie i čítanie slepeckého písma. Natoľko si osvojil – štúdiom psychológie aj stážami v zahraničí – princípy grafológie, že mu o tom vyšli aj vo svete rešpektované dve vedecké diela. V okruhu jeho záujmov bola aj slovenská literatúra – najmä v prajných šesťdesiatych rokoch pozorne sledoval tvorbu generácie Hykisch, Jaroš, Blažková, Johanides, Balgha a i. Vyšla mu séria štúdií o ich štylistických odlišnostiach. Odborne sledoval úroveň a vývoj recitačného umenia – sedával v porotách súťaží, bol poradcom v rozhlase a televízii a prednášal o tom aj na Vysokej škole múzických umení... Výsledky výskumov publikoval ako závažné vedecké diela – boli mu podkladmi na jeho vedecký postup: štyridsaťročný si urobil doktorát filozofie, o päť rokov habilitoval na docenta, o rok získal „veľký doktorát“ – DrSc., len titul univerzitného profesora na FF UK odmietal režim dať dvom kozákam – Mistrikovi a Kučerovi, na to si museli počkať, kým sa „normalizácia“ neunaví.

DIELO

Úctyhodné je aj knižne vydané dielo profesora Mistriku – evidujeme neuveriteľných 100 (sto) kníh a asi dvestopäťdesiat vedeckých štúdií. Medzi knihy, pravda, rátame aj obsiahle rukoväte a učebnice stenografie a strojopisu. Najvýznamnejšími dielami však sú Encyklopédia jazykovedy, ktorej bol hlavný autor a redaktor, Hovory s recitátorom, Hľadanie profilu básne, Žánre vecnej literatúry, Grafológia, Frekvenčný slovník posunkovej reči a najmä základné dielo o ústrednej téme Mistrikovho vedeckého pôsobenia – Štylistika. Kniha doteraz vyšla v ôsmich vydaniach. Každé autor dopĺňal, inovoval, rozširoval. Stačí, ak spomenieme, že jej prvé vydanie malo asi 220 strán, ale ôsme – 600.

ZÁSLUHY

Pri výskumnej a vedeckej činnosti a autorskej tvorbe treba spomenúť aj spoločenské aktivity profesora Mistriku. Bol organizátorom rozvetvených odborných školení strojopisu a stenografie, a to nielen pre bežné potreby, ale aj pre rokovania vlády, medzinárodné konferencie a stretnutia štátnikov. Osem rokov – povedľa iných povinností – viedol kurzy vyučovania posunkovej reči a dokonca aj katedru hluchonemých na Pedagogickej fakulte UK. Absolvoval prednáškové turné v Rakúsku, Rusku, Egypte, Bulharsku, bývalej Juhoslávii a často prednášal v Prahe a na českých vysokých školách a sympóziách v oblasti slovného i mimojazykového dorozumievania. Dlhé roky predsedal porote celoštátnej súťaže v umeleckom prednese Hviezdoslavov Kubín. Mal aj veľa iných aktivít v rozvíjaní zmyslu pre kultivovaný slovný prejav a správny prednes, najmä v rozhlase a televízii, kým tam ešte vôbec niekomu záležalo na úrovni štylistiky, fonetiky a správnej slovenskej výslovnosti...

Jedna zásluha však – vidí sa mi – prevyšuje ostatné spoločenské aktivity: bol spoluzakladateľom kurzu slovenčiny pre jazykovedcov a prekladateľov zo sveta Studia Academica Slovaca. Našu slávnú SAS-ku viedol v rokoch 1972 – 1991, teda plných dvadsať ročníkov! Začínal s dvadsiatimi frekvenciantmi. V ročníku 1991 tento kurz úspešne absolvovalo – stoosemdesiat hostí zo sveta.

Pán profesor sa s nami rozlúčil krátko po vstupe do tohto tisícročia.

Daniel ŠUSTEK patrí k najzaujímavejším postavám slovenskej minulosti

Cestopisné potulky štyrmi kontinentmi

Pavol M. KUBIŠ – Foto: archív

Literárny kritik Ivan Kusý v doslove ku knihe Štefana Veselého Po tom širom sveta poli napísal: „Životný príbeh Daniela Šusteka presvedča opätovne, že Slováci nezostávajú len priviazaní k rodnej hrude, že zárukou slovenského života neboli len chalúčky a inteligencia, ale aj domy remeselníkov slovenských mestečiek a miest. A v nich a cez ne sa formovalo národné povedomie, ktoré robí z etnika národ...“

Bez akéhokoľvek prehnaneho patriotizmu možno povedať, že tento muž patrí medzi najzaujímavejšie postavy slovenskej minulosti. Jeho meno sa v posledných desaťročiach 19. storočia často objavovalo na stránkach slovenských novín a časopisov v spojitosti s cestovnými črtami, v ktorých opisoval svoje zážitky z putovania po štyroch svetadieloch, medzi ktoré patrila ako posledná Amerika.

Daniel Šustek sa narodil pred sto sedemdesiatimi rokmi – 28. januára 1846 – v Slovenskej Ľupči. Do elementárnej školy chodil v rodnej obci. Ešte prv ako ju vychočil, umrel mu otec. Stal sa v roku 1855 obeťou cholery epidémie. Matka ostala sama s tromi synmi – Samuelom, Andrejom a Danielom, a s dcérou Máriou. No i napriek tomu dala nadaného Daniela na gymnaziálne štúdium do Banskej Bystrice, ale

pre nedostatok finančných prostriedkov musel chlapec školu zanechať. Zostal doma a išiel za učňa k majstrovi Jánovi Šýkovi, ktorý mal v Slovenskej Ľupči stolársku dielňu. O tri a pol roka sa stal Daniel Šustek stolárskym tovarišom. Po vyučení rok pracoval v Banskej Bystrici a v júli 1864 odišiel do Pešti, kde sa začínajú jeho mnohoročné potulky.

NEPOSEDNÝ TOVARIŠ

V nasledujúcich štyroch rokoch precestoval veľkú časť Rakúsko-Uhorska, dlhšie sa zdržal v juhoťirolskom Merane (Taliansko) a v septembri v roku 1868 odišiel cez Innsbruck do Mnichova a odtiaľ cez Štrasburg do Paríža, do mesta svojich mládežníckych snov.

Lenže skutočný Paríž nebol mestom, o akom sníval. Aj keď chodil s otvorenými očami po tomto „novodobom Bábéli“ – ako sám nazýval Paríž –

a plnými dúškami vpíjal do seba všetko nové, čo okolo neho bolo, predsa tu bol sám medzi cudzími ľuďmi, ktorých reči spočiatku nerozumel. Večerami, keď osamel, cítil, že potrebuje dať svoje zážitky a postrehy, svoje myšlienky na papier. Učinil tak a svoj prvý literárny pokus poslal do Uhorskej Skalice Danielovi G. Lichardovi, vydavateľovi časopisu Obzor.

Lichard dobre vycítil, že v Šustekovi sa skrýva čosi viac ako v obyčajnom stolárskom tovarišovi. Posmelil ho, aby len ďalej písal, a sľúbil mu, že jeho príspevky uverejní. Tak slovenskí čitatelia mohli v roku 1868 v 13. až 16. čísle Obzoru čítať prvé Šustekove cestopisné črty pod názvom Remeselnícka cesta do Paríža.

DO SVÁTEJ ZEME

Vo februári 1869 sa Daniel Šustek

vrátil z Paríža späť do Merana, kde hneď začal pracovať u svojho bývalého majstra, ktorý mu predtým poslal peniaze na cestu. V Merane sa nemal zle, no lákali ho ďalšie svety. Koncom augusta v roku 1870 podnikol svoju väčšiu cestu – cez Benátky a Terst do Carihradu. Tu pracoval štyri mesiace ako psár na stavbe železnice a za prvé ušetrené peniaze sa začiatkom roku 1871 vydal na cestu do Afriky (Alexandrie) a cez Port Said do Palestíny.

Kedže v Palestíne nenašiel trvalú prácu, vybral sa do Sýrie a usadil sa v Bejrúte. Svoje zážitky z cesty do Palestíny opisal vo väčšej ucelenej črte, ktorá vyšla najprv v Lichardovom Obzore a v roku 1874 ju Matica slovenská vydala ako svoju prvú podielovú knižku pod názvom Cesta cez Turecko do Svätej Zeme.

PRÍSTAV V CHICAGU

Koncom roka 1872, presne 8. novembra, odišiel s priateľom Karolom Hermannom z Koblenza, takisto stolárom, cez Bejrút, Alexandriu, Liverpool do New Yorku, kde 29. decembra 1872 vstúpili na pôdu Spojených štátov amerických, ktoré sa obom stali natrvalo ich novou vlasťou. Daniel Šustek sa usadil

v Chicagu. Keď si tu v roku 1875 založil vlastný rodinný kozub (14. novembra sa oženil s Barborou Faschinbauerovou, krajankou českého pôvodu), jeho nepokojná krv, ktorá ho od mladosti hnala do cudzích svetov, sa konečne upokojila.

Spočiatku sa venoval remeslu, neskôr bol farmárom a napokon sa stal podnikateľom. Tu sa s rodinou tiež zapájal i do národno-kultúrnej práce. V roku 1890 sa stal dozorcom hlavného odboru Národného slovenského spolku, potom jeho predsedom v Chicagu, neskôr členom jeho literárneho výboru a nakoniec predsedom 65. odboru Národného slovenského spolku v Chicagu. V tomto meste sa jeho životná púť aj uzavrela – 13. marca 1927.

Originalita Šustekovho pohľadu na svet spočíva v tom, že sa nepozerala naň očami turistu, ale najmä z uhla pohľadu obyčajného pracujúceho človeka. V jeho prácach je minimálne úvah. On je autorom opisu. V jeho cestopisných prózach niet ani romantických manier, akými oplývala krásna literatúra jeho čias, a jeho rozprávanie je jedným z pramienkov, ktoré sa zliali v osemdesiatych rokoch devätnásteho storočia do prúdu slovenskej realistickéj literatúry.

Pred košickým hotelom Slovan stála socha M. R. Štefánika – vrátia sa tie časy?

Metropolou východu veje vietor nevd'aku

Pavel FÁBRY – Foto: archív

Miestny odbor Matice slovenskej v Košiciach si predsavzal v roku 2016 nielen pokračovať v úmysle postaviť na dôstojnom mieste sochu kniežaťa Rastislava, ale aj iniciovať obnovenie sochy Milana Rastislava Štefánika. Je veľkou hanbou, že východoslovenská metropola od barbarského odstránenia jeho pôvodnej sochy v roku 1949 nemá dôstojný symbol nášho najväčšieho národného hrdinu.

Keďže sa takouto myšlienkou v súčasnosti nikto nezaobrá, MO MS vyvinie iniciatívu, aby sa socha M. R. Štefánika znova inštalovala aj v metropole východu. Črtajú sa na to dve vhodné príležitosti: sté výročie od záhadnej Štefánikovej smrti (2019) alebo sté výročie vzniku Česko-Slovenska (1918). Najmä to druhé jubileum, keď Slovensko po tisícročnom bezštatí a nevidanom maďarizačnom útlaku dostalo svoj štát spolu s Čechmi, sa na to priam ponúka. Dovtedy bezmenné Slovensko získalo svoje meno v názve nového štátu, na čom mal najväčšiu zásluhu Štefánik. Napokon, potvrdzuje to aj zákon Národ-

■ DRAMATICKÉ OSUDY

Osudy sôch a Štefánikovych pamätníkov boli dramatické, dobrodružné, pohnuté, ponižujúce. Po tzv. Víťaznom februári ich „vítazi“ odstraňovali, ničili, len po niektorých pozoruhodných počinoch za osobného rizika ich skutoční vlastenci ukryli, zakopali, utajili, aby po nevd'áčnom čase opäť mohli uzrieť svetlo slovenského sveta. Len v dvoch prípadoch si statoční občania dokázali ochrániť svojho Štefánika a vedeli sa vzoprieť politickej moci – v Myjave a Predmieri. Ešteže Bradlo, aj keď chradlo, nevyhodilo vzduchu...

Náš národný hrdina bol počas komunistickej totality trŕnom v oku pre národovectvo. Internacionalistom dvíhal žlč jeho výrok: „Som Slovák telom i dušou. Neznám lásky polovičatej.“ Nevedeli mu zabudnúť „boľševikobjectvo...“

Jeho pamätníky padali za obeť novej ideológii, rozbíjali sa a demolovali aj v štádiu sochárskych návrhov tak, ako to trebárs bolo v prípade vydarenej štúdie pamätníka M. R. Štefánika od Tibora Bartfaya, z ktorej sa zachovala iba mnohokrát reprodukovávaná fotografia. Ak dokážu mladí umelci na podnet a za peniaze „okrášľovacích spolkov“ oživiť niekdajšiu podobu jazdeckého súsošia cisárovnej, prečo by nemohli takto iniciatívne na podnet svojich profesorov z VŠVU zrenovovať či nanovo zreštaurovať jedno z najkrajších diel nedávno zosnulého umelca, ktorý až do svojej smrti za „svojím Štefánikom“ smútil?

Pamätníky tomuto národnému hrdinovi vznikli prevažne za prvej ČSR, niektoré za prvej SR. Po prevrate v roku 1989 sa postavili nové, zväčša veľmi diskutabilné, takmer vo všetkých väčších slovenských mestách. Naposledy v Piešťanoch... Z tých terajších sú iba niektoré pôvodné – napríklad v Malackách či v Brezne, kde ich vlastenci utajili, ukryli, a tak umožnili, aby

sa po čase znova inštalovali. Niekde namiesto pôvodných – zničených, osadili väčšinou matičiari pamätníky v oveľa skromnejšom rozmere, niektoré sú iba repliky. Povedzme len v takom Komárne Štefánikovu sochu trikrát odstránili a päťkrát znovu odhaľovali...

■ LANO NA KRKU

Krásny monumentálny pamätník Štefánika mali aj Košice – tam teraz veje vietor nevd'áčnosti. Len mimochodom, vo východoslovenskej metropole máme mnohé bustové pamätníky a pamätníčky, ale ani jednu sochu slovenského dejateľa. Štefánik je v metropole východu zakliaty...

Nášmu národnému hrdinovi tu odhalili 5. mája 1929 krásnu, vyše štvormetrovú sochu na päť a pol metrovom podstavci nákladom cez dvestotisíc Kč na veľkolepej nadregionálnej slávnosti za účasti ministrov česko-slovenskej vlády E. Beneša, F. Udržala, A. Štefánika. Prejavý mali Dr. Juraj Slávik a Dr. Edvard Beneš. Na pomníku vzadu bol vytesaný nápis Východoslovenská študujúca mládež národnému hrdinovi (Východoslováci, čo študovali i v Prahe, boli jej iniciátori). Slovenskí Košičania si pri Štefánikovom monumente utužovali svoje vlastenectvo, fotografovali sa, dávali si tu rande. Po Viedenskej arbitráži, keď fašistické Maďarsko začalo okupovať väčšinu slovenské (česko-slovenské) Košice, ustupujúci vojaci 2. novembra 1938 sochu demontovali a odviezli do depozitu v prešovských hasičských kasárňach. Maďarskí okupanti na osirelý podstavec vztýčili erb so svätostefánskou korunou. Po oslobodení z okupácie sa socha generála Milana Rastislava Štefánika do Košíc vrátila. Nové slávnostné odhalenie sa uskutočnilo 6. mája 1945. Nemala však dlho pokoj – smrteľný rozsudok nad ňou po komunistickom prevrate bol vykonaný v roku 1949. Štefánikovi na krk uvia-

zali oceľové lano a... sochu rozrezali a v Poledňákovkej fabrike roztavili. Bronz vraj použili na výrobu ozubených kolies!

Rok 1968 priniesol štefánikovské nadýchnutie. A Leninovou (dnes Hlavnou) ulicou sa niesli odhodlané slová predsavzatí na novú Štefánikovu sochu. Onedlho však zahrneli tanky a nadšenie pre štefánikovskú zbierku spláchlá normalizačná vlna. A čoskoro tam vyrástla obria socha Gottwalda...

Po prevrate v roku 1989 sa myšlienka na postavenie novej Štefánikovej sochy obnovila. V konkurze uspel sochár Peter Sceranka, 4. augusta 1998 položili základný kameň, o rok mala byť socha na svete, no sochár nečakane zomrel. V diele mal pokračovať jeho zať sochár Dušan Záhoranský. Socha mala mať 2,20 metra pod úrovňou terénu, nad zemou 2,30 metra. Radnica však stopla jej financovanie – členovia kultúrnej komisie mali vážne výhrady k „modernej“ podobe významnej osobnosti: tvarovo neprípomínala Štefánika, bola abstraktná, nezobrazovala ho. Takúto podobu odmietla aj matičná i košická verejnosť.

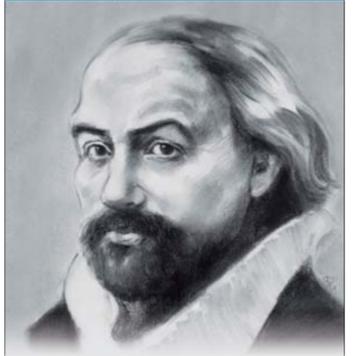
Odvtedy myšlienka na ozajstný pamätník M. R. Štefánika spí. Aj preto vznikla iniciatíva košického matičného odboru. Je totiž smutno-smiešne, že v slovenskom metropolitnom meste sice nájdeme nejaké slovenské bustové pamätníky a pamätníčky, ale slovenský dejateľ tu nemá primeranú sochu. Zato Maďari majú hneď dve. Svojimi pamätnými tabuľkami, reliéfmi, bustami, sochami štatistická, 2,5-percentná maďarská menšina vedie vysokým skóre nad slovenskými Košicami.

■ ZMEŠKALI VLAK

Košice zmeškali vlak. V roku 2014, keď boli hlavným mestom európskej kultúry, na ulici ležali milióny eur. Väčšina z nich sa využila na kultúrne užitočné projekty, no časť sa minula na moderné sochy, ktoré ani nie sú sochami, len oči nepríťahujúce bezmenné dekorácie, pri ktorých si nikto nedá rande, ani sa nebudie fotografovať. Škoda, časť z tých eur by si Štefánik zaslúžil! Lebo ak má vzniknúť dôstojný, umelecky hodnotný, rozmerom primeraný a materiálovo trvalý pamätník najväčšej slovenskej štátickej osobnosti, na to treba peniaze, penize, peňazi... Veľa peňazi. Matičná a občianska zbierka to nepokryje. Štedro by sa mali zložiť tí, čo majú rozpočet a rezervy: vláda, samospráva – krajská, mestská, miestne, bohaté košické (i mimokošické) firmy, cirkvi, sponzori. A veru aj náš ctený pán prezident by mohol prajne siahnuť do svojej hlbokjej finančnej studne.

Na mieste, kde kedysi stávala pôvodná Štefánikova socha, je teraz symbolické bronzové súsošie mestského erbu od sochára od Arpáda Račka – stalo sa súčasťou mesta, ujalo sa, zahniezdilo... Pre budúcu Štefánikovu sochu sa priamo v srdci mesta nuka vhodný voľný priestor pred hotelom Centrum (Dom techniky) na Námestí osloboditeľov v budúcom parku generála Štefánika.

ČRTA

Minuloročné oslavy dvojstého výročia narodenia L. Štúra a tohoročné výročie smrti tohto kodifikátora nášho jazyka nás nabádajú pripomenúť si v súvislosti s jazykom a výzvou k rodákom výročie a skutky inej osobnosti. Už dvesto rokov pred narodením L. Štúra, teda pred štyrmi storočiami, zomrel iný kodifikátor jazyka – Vavrinc Benedikt z Nedožier.

Zveľad'ujme materčinu

Tento rodák z horného Ponitria (Nedožery-Brezany, iba 24 kilometrov od rodiska L. Štúra), od roku 1603 profesor filozofickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe, neskôr jej rektor, zostavil a v roku 1603 vydal prvú ucelenú systematickú gramatiku českého jazyka Grammaticae bohemicae libri duo, ktorú dodnes odborníci vysoko oceňujú. Prečo ho spomíname? Pozoruhodné je, že V. Benedikt v úvode tejto gramatiky vyzýva Slovákov, aby sa starali o svoj slovenský jazyk a zveľadovali ho. Ale ako sme svedkami, od čias cyrilo-metodskej hlaholiky, keď sa jazyk našich predkov popri gréčtine, latinčine a hebrejčine stal štvrtým povoleným cirkevným jazykom, prešlo celé tisícročie, kým Anton Bernolák pripravil v roku 1787 kodifikáciu spisovného jazyka na základe západoslovenských nárečí. Úspešnejšia bola až voľba L. Štúra, ktorý sa orientoval na stredoslovenské nárečia, zrozumiteľnejšie pre všetkých. V spojitosti s Hattalovou gramatikou predstavuje našu dnešnú spisovnú slovenčinu, ktorá sa v tom čase stala – na rozdiel od predchádzajúceho variantu – potrebným zjednocujúcim prvkom pre slovenský národ.

O kráse slovenského jazyka sa už napísalo veľa. Vážme si a zveľad'ujme náš materinský jazyk a bajme o jeho kultúru. Medzi prvých, ktorí by o to mali dbať, patria novinári, herci, politici, verejní činitelia... Žiaľ, niektorí túto výsadu nectia.

Milan ŠAJGALÍK, Nitra

nej rady SR č. 402/2002 Z. z. Bolo by veľkým zadostučiním mať dovtedy v Košiciach jeho dôstojný symbol.

Emanuel BÖHM – spoluautor volebnej porážky komunistov na Slovensku

Politik, ktorý sa nespreneveril svedomiu

Svätoslav MATHÉ

Čo sa stalo, Bože, z našej vlasti, /že sa jej deti //v krídlach tulákov//nocami kradnú po lesoch a chrastí// s palicou biedy, kapsou žobrákov? Tieto tristné verše Andreja Žarnova priam provokujú otázku: Prečo takmer všetci čelní predstavitelia modernej slovenskej politiky sú nútení opúšťať ju za dramatických okolností, často rovno na onen svet, v lepšom prípade do väzenia, exilu, alebo sa z nich stávajú občania druhej a tretej kategórie?

■ ROKY 1939 – 1948

A v tomto absurdnom panteóne, počnúc Hodžom cez Tisa, Clementisa, Sidora, Lettricha, Ursínyho, Bugára, Kempného, Husáka a mnohých iných, „čestné“ miesto zaujíma aj Dr. Emanuel Böhm. Šibenicke ani väzenia sa mu síce neušlo, aj keď mu usilovali o život a do väzenskej cely nemal nikdy ďaleko, ale za to mu komunisti nadelili vrchovato – za desaťročnú obeť a v prospešnú prácu pre národ, demokraciu a obranu humanizmu ho zbavili toho najelementárnejšieho práva. Práva na vlasť. Tým mu zároveň nadelili štyridsať predĺžených rokov exilu.

Nebolo vôbec jednoduché byť politikom v roku 1938 až 1948. A už vôbec nie politikom konajúcim v súlade s morálnymi princípmi a v súlade so svedomím. Veľmi skoro to pocítil aj Dr. Böhm. Ako mladý profesor chémie, absolvent Karlovej univerzity v Prahe, žiak prof. Heyerovského sa v roku 1938 ocitol spolu s ďalšími desiatkami tisícov Slovákov v Horthyho Maďarsku na základe Viedenskej arbitráže. A to práve v najcitlivejšej oblasti – v Košiciach. Mal dve možnosti. Ako žiadaný odborník odísť do rela-

tívneho bezpečia a pohodlia „zostatkového“ Česko-Slovenska alebo zostať medzi svojimi krajanmi na okupovanom území a splniť si tak povinnosť intelektuála voči svojmu národu. Zvolil druhú možnosť.

Usiloval sa udržiavať slovenského ducha na gymnáziu, kde pôsobil. Zapojil sa do činnosti Katolíckeho kruhu a bol spoluzakladateľom Združenia slovenskej katolíckej mládeže. K drobnej práci zakrátko vinou netolerantnosti maďarských úradov čoskoro pribúda, a to stále naliehavejšie, obrana ľudských a národných práv. Práve touto čin-

nosťou sa stáva okupačným orgánom a úradom veľmi nebezpečný. Svoj odpor voči nim nedemonštroval nelegálnymi prostriedkami, vždy stál na pozíciách práva a usiloval sa využiť aj najmenšiu možnosť, ktorú v tomto smere poskytovala maďarská legislatíva.

„Je jedným z najškodlivejších činných slovenských exponentov,“ také vysvedčenie mu vydávajú maďarské úrady a, samozrejme, ho prepúšťajú zo štátnych služieb.

■ MLADÝ PREDSEDA

Strana slovenskej národnej jednoty, ktorej sa ako tridsaťdvaročný stal predsedom, združovala Slovákov bez rozdielu vyznania a politických názorov. Böhmovi išlo len a len o národnú jednotu. A toto tvrdo presadzoval tak voči maďarskej vláde, ako aj voči vláde prvej Slovenskej republiky. Predseda vlády V. Tuka mu dokonca odkázal, že keď sa ukáže na Slovensku, dá ho spalicovať. Keď dvom popredným Slovákom v Bäcke – Dr. Sirác-

kemu a Dr. Topoľskému, za ich činnosť hrozila šibenica, Dr. Böhm neváhal, a keď vyčerpal všetky možnosti na maďarských úradoch, obrátil sa so žiadosťou o pomoc na samotného prezidenta J. Tisa. Na jeho otázku, či vie, že sa to komunisti, Dr. Bohm mu odpovedal: „Áno, ale sú to aj Slováci!“ A napokon uspel.

Po vojne sa Dr. E. Böhm usadil v Bratislave s predsavzatím nevstupovať už do politiky. Lenže ako neskompromitovaného politika ho vybrali za predsedu rodiacej sa demokratickej strany. Tá v májových voľbách v roku 1946 na hlavu porazila slovenských komunistov, na čom sa Böhm podieľal veľkou mierou. Stal sa členom jej užšieho vedenia, podpredsedom Ústavodarného národného zhromaždenia a poverenikom zdravotníctva. Komunisti mu to nezabudli. Bol neustálym terčom ich útokov. Aby si zachránil holý život, po februári 1948 bol nútený odísť do exilu. Zomrel v roku 1990 vo veku osemdesiatjeden rokov.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

*Sme Slováci,
Slovania*

... a máme s tým problém odnepamäti. Nemyslím teraz na to, že v niektorých jazykoch, napríklad v angličtine znamená „slave“ otrok či otrokyňa, v nemčine je otrok „der Sklave“, vo francúzštine „esclave“. Je to možno dôsledok postavenia našich predkov v „jazykotvorných“ časoch, ale o to teraz nejde. Ide o naše slovenské i slovanské povahy.

Prokopios napísal v 6. storočí, že „niekedy mali Sloveni a Anti spoločné meno... Kedysi sa obe tieto plemená nazývali Spormi“. A iný Grék, cisár Maurikios, ktorý vládol v rokoch 587 – 602, o našich prapredkoch napísal toto: „Nestripia nad sebou nadvládu a navzájom sa nenávidia... Ak medzi nimi zavládne rozličnosť mienok, keď sa nedohodnú hneď alebo vôbec, alebo zas ak sa dohodnú, vtedy im uznesenia hneď iní prestupujú, lebo každý má za lubom niečo iné a nikto nechce ustúpiť druhému“.

Ak si grécky cisár nevymýšľal, život našich predkov – Sporov – bol plný sporov. A neostali sme „Spormi“ dosiaľ? Slováci i Slovania. Z takého zorného uhla sú „sny“ Štúra o úlohe Slovanstva vo svete budúcnosti asi naozaj len snami. Stačí sa pozrieť na východ či sever a vidíme „sporovstvo“ Slovanov v praxi.

A ani u nás na Slovensku a ani v Matici niet takej potrebnej jednoty.

Nedá sa s tým nič robiť? Ak sa niečo veľkolepé stalo v dávnej minulosti a z ľudí sporov sa stali ľudia dohovoru, dohody a spolupráce, ľudia používajúci slová = Sloveni, Slováci, ak sme sa dokázali občas zjednotiť aj v dávnej i v nedávnej histórii, nemali by sme používať slová a zjednocovať sa aj teraz? V Európe plnej množiaceho sa nebezpečenstva, ale aj u nás doma, kde akosi permanentne majú navrch „menšíny“ v každom zmysle slova.

Skúsme preto práve teraz nehľadať vždy a zakaždým len problémy, zdôrazňovať to, čo nás rozdeľuje, ale naopak hľadajte to, čo nás spája. Dajte priestor tým, ktorých zvolíme do svojho čela, aby mohli konať. Zjednotme sa tak, ako to čítame z Fredegarovej kroniky. Naši predkovia sa v hrozbe zániku spojili a nechali viesť Samom. V časoch tvrdej maďarizácie sa spojili Moyses a Kuzmány, v čase čechoslovakizácie Hlinka a Rázus. Nestínajme hlavy svojím vodcom, nevesajme ich. Budme ľudmi, „človekmi“, Slovákmi. A zjednocujme aj Slovanov. Zrejmé toto je náš zmysel v dejinách. Naplňajme ho.

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

Blíži sa sto dvadsiate výročie narodenia Jozefa Cígera Hronského Nedostížny matičný bard

Predstavte si, že nemáte k dispozícii internet, mobil, počítač a telefónna sieť je ešte len v rozvoji. Televízia nevy-siela a rozhlas je rarita. Dokázali by ste v takýchto podmienkach učiť, písať knihy, maľovať rozvinutú úspešnú tlačiareň, založiť rozhlasové štúdio a zorganizovať polročnú cestu za Slovákmi v Amerike? Pochopiteľne cestovať by ste museli týždne loďou. A teraz si predstavte, koľko v takýchto podmienkach vykonal zvolenský rodák a najznámejší matičný správca Jozef Cíger Hronský. Zaslúži si preto, aby si okružle výročie pripomenuli všetci matičiari.

Matica slovenská si významným spôsobom uctila svojho správcu v rokoch 2010 až 2011, keď sa v jeho dome v Martine otvorila stála expozícia s názvom Život bez oddychu. Za tých niekoľko rokov ju videli tisíce študentov a mal by ňou určite prejsť aj každý matičiar.

Tohtoročné okružle výročie si pripomenieme v jeho rodisku. Spomienková slávnosť sa začne v soboru 27. februára (narodil sa 23. 2. 1896) o 14. h v Parku Ľudovíta Štúra, kde už v roku 1968 umiestnili jeho bustu. Tak ako boli pohnuté osudy Hronského, aj jeho busta vo Zvolene má vlastný príbeh. Za necelých päťdesiat rokov ju dvakrát odčudzili. Prvýkrát sa ju podarilo matičiarom objaviť v zberných surovinách a umiesť

niť na pôvodné miesto. Druhýkrát sa stala obeťou krádeže v roku 2007. Viac sa nenašla. Matičiari zo Zvolena v súčasnosti na jej obnovenie zorganizovali zbierku, ktorá vrcholí v týchto dňoch, keď prebieha rokovanie o výrobe druhého originálu busty, ktorú takmer pred polstoročím stvárnil prof. Ján Kulich.

Spomienková slávnosť bude pokračovať v Divadle Jozefa Gregora Tajovského. Organizátori pripravili zaujímavý program, v ktorom vystúpi matičné spevácke zbory zo Zvolena, z Lučenca a z Valaskej, Detská ľudová hudba Čardáš z Hrušova, víťazi krajského kola súťaže, ktorá nesie Hronského meno – Šaliansky Matko, a študenti súkromného konzervatória

Pink Harmony. Deň predtým, v piatok o 16.15 h, premietnu v Krajskej knižnici Ľudovíta Štúra dokument o živote J. C. Hronského, na ktorom sa autor-sky podieľal vedecký tajomník MS Peter Cabada. Ten pre účastníkov pripravil aj hodnotnú prednášku k Hronského výročiu. Všetky programy sú verejnosti prístupné bezplatne, len do divadla si treba rezervovať bezplatné vstupenky, a to buď e-mailom: branislavhusarzv@gmail.com, alebo matica.sekretariat@gmail.com do 22. 2. Podrobnejšie informácie o programe a vstupenkách môžete získať aj na telefónnych číslach 0902/493 222 alebo 0918 904 969.

(red)

120. výročie narodenia Jozefa Cígera Hronského
26. a 27. februára 2016 Zvolen

Piatok 10. hod. a 16.15 hod. - premietanie dokumentu a prednáška o živote J. C. Hronského v Krajskej knižnici E. Štúra

Sobota 14. hod. - stretnutie pri buste v Parku E. Štúra
15. hod. - spomienkový program v Divadle J. G. Tajovského

Účinkujú: matičné spevácke zbory zo Zvolena, Lučenca a Vlaskej, Detská ľudová hudba Čardáš z Hrušova, víťazi krajského kola Šalianskeho Matka, študenti súkromného konzervatória Pink Harmony

Rezervácia bezplatných vstupeniek do 22.2.: tel.: 0902/493222, 0918/904969
email: branislavhusarzv@gmail.com, matica.sekretariat@gmail.com

Organizujú:
Matica slovenská
Mesto Zvolen

Okresné kolá súťaže v prednese povestí J. C. Hronského Šaliansky Matko Podtatraci a Spišiáci sa znovu vytiahli

Od spolupracovníkov Rastislava ZACHERA a Ľudmily HREHORČAKOVEJ

„Nenašiel by si taký nevelký kus zeme, ako je Slovensko, kde by sa vystriedalo toľko krás, ako sa vystrieda na Slovensku, a právom prislúcha tomuto kraju označenie KRÁSNE SLOVENSKO.“

Jozef Cíger Hronský

Vyznanie J. C. Hronského podčiarkuje význam súťaže, ktorá je pomenovaná po tomto legendárnom správcovi Matice slovenskej, a vďaka MUDr. Svetoslavovi Hikkelovi zo Šale, ale už aj ďalším obetavým organizátorom sa organizuje v celoštátnom meradle už po dvadsiaty tretí raz pre deti a mládež od 8 do 13 rokov.

Víťazi zo Spiša.

V Poprade sa koncom januára uskutočnil 18. ročník Šalianskeho Matka za účasti 25 základných škôl z celej podtatranskej oblasti a 53 interpretov povestí. V porovnaní s predchádzajúcimi ročníkmi potešiteľne pribudli chlapci. Stalo sa pravidlom, že deti vystupujú v krojoch a používajú aj rekvizity, čo však nie je podmienka. V jednotlivých kategóriách získali prvenstvo

Soňa Janigová zo ZŠ Tatranská Lomnica, Michal Murár zo Spojenej školy Letná, Poprad a Oliver Beňko zo Spojenej školy Dominika Tataru v Poprade.

Súťaž významne podporilo mesto Poprad knihami a upomienkovými predmetmi, mesto Svit občerstvením pre všetkých účastníkov i Matica slovenská a Mgr. Eduard Markovič. Osobitné poďakovanie organizátorov patrí Školskému úradu v Poprade, menovite PaedDr. Emilovi Turčanovi a Ing. Valike Vasilkovej za podporu podujatia a organizátorské úsilie.

Dom Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi pripravil už 23. ročník súťaže Šaliansky Matko. Na okresnom kole sa tentoraz zúčastnilo 39 súťažiacich, ktorí predvedli vynikajúce výkony, čoho dôkazom je aj pozitívne hodnotenie poroty. Tá ocenila najmä stúpajúcu úroveň prednesu, kvalitný a pestrý

Najlepší z Popradu.

výber ukážok. V kategórii najmladších účastníkov zvíťazila Adela Leibiczerová, v druhej kategórii sa prvenstvo ušlo Sarah Ogurčákovej a v tretej sa najvyššie umiestnila Veronika Pivovarová. Všetci víťazi boli zo škôl v okresnom meste a budú Spiš reprezentovať na krajskom kole súťaže Šaliansky Matko v Košiciach, ktoré sa tento rok uskutoční v Átrium klube 23. februára 2016.

POZVÁNKA: Kresťanské symboly, 3. – 29. 2. 2016 Zemplínska knižnica v Trebišove.

Autorom výstavy je Mikuláš JACEČKO, pôvodne stavebný inžinier a muzeológ. Fotografovaniu sa systematicky začal venovať v seniorskom veku. Vytvoril niekoľko cyklov fotoobrazov. Od roku 2000 sú jeho fotoobrazy kresťanských symbolov stálou výzdobou Pápežského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme. V roku 2000 udelila Matica slovenská Mikulášovi Jacečkovi zlatú Pamätnú medailu sv. Cyrila a Metoda za ochranu slovenského národného dedičstva.

PRIPOMÍNAME SI

13. februára

– pred sto rokmi vznikla v Paríži Česko-slovenská národná rada, jej iniciátorom bol Dr. M. R. Štefánik, ktorý tak rozšíril pôsobnosť českej emigrácie usilujúcej sa o vznik českej štátnosti na pôde zanikajúcej monarchie, zároveň dostal úsilie našich národov do povedomia francúzskej vlády, a tým aj svetových mocností

14. februára

– dvestodesať rokov od narodenia Bratislavčana Lajoša Baťaňa (1806 – 1849), uhorského premiéra, ktorý kruto potlačil hnutie nemaďarských národov v Uhorsku po revolúcii v roku 1948 a vyhlásil štatárium, po ktorom nasledovala séria poprav; na znak nesúhlasu s radikálnejším kridlom Ľudovíta Košuta abdikoval, napriek tomu ho obvinili z velezrady a aj jeho samého popravili

– deväťdesiatpäť rokov od smrti maliara Dominika Skuteckého (14. 2. 1849 – 13. 3. 1921) zo Záhoria, ktorý sa po štyridsiatke presťahoval z Viedne do Banskej Bystrice a tu sa naplno rozvinulo jeho majstrovstvo; maľoval slovenské osobnosti, zátišia, veduty i medené hámre, azda najznámejší je jeho obraz jarmoku s dárou a dcérkou so snečnikom

15. februára

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi vo Vyšehrade podpísali zástupcovia ČSFR, Poľska a Maďarska Deklaráciu o spolupráci (1991); tak vznikla Vyšehradská trojka, po osamostatnení Slovenska Vyšehradská štvorka

16. februára

– stoosemdesiat rokov od narodenia historika Jozefa Hložníka (1836 – 1876), ktorý vo svojich prácach predpovedal skorý rozpad Uhorska, za čo ho odsúdili na desať mesiacov a zhabali jeho diela, po prepustení z väzenia pôsobil v Petrohrade

– herec Leopold Haverl, kedysi prominent Divadla poézie i nasledovníka – Divadla na korze, potom dlhoročný a popredný člen SND, by sa bol dožil osemdesiat rokov; krátko predtým sa s nami naveky rozlúčil

– osemdesiatky sa doživa Karol Divin, prvý z veľkej školy slovenských špičkových krasokorčuliarov, dvojnásobný majster Európy, strieborný na olympiáde i MS

17. februára

– sto rokov od smrti meteorológa a astronóma európskeho významu, zakladateľa observatória v Hurbanove Mikuláša Konkolyho (1842 – 1916); observatórium je dodnes v činnosti

18. februára

– známy slovenský futbalový odborník, dlhoročný tréner Jozef Vengloš a reprezentant Slovenska na medzinárodných fórach má osemdesiat rokov

19. februára

– pred sto desiatimi rokmi cisár František Jozef I. mimoriadnym rozhodnutím rozpustil uhorský snem a budovu parlamentu v Budapešti dal obsadiť vojskom; vláda sa totiž dostala do neriešiteľného sporu s opozičnou väčšinou poslancov, čím stratila svoju funkčnosť aj uhorská vláda, aj parlament

(jč)